1998 Nobel Edebiyat Ödülü

JOSÉ SARAMAGO

Bilinmeyen Adanın Öyküsü

Çeviren: **EMRAH İMRE**

Desenler: **BİROL BAYRAM**

KIRMIZIKEDİ

José Saramago

Portekizli yazar, şair, oyun yazarı ve gazeteci José Saramago, 16 Kasım 1922-18 Haziran 2010 tarihleri arasında yaşamıştır. Kitaplarının satış rakamı sadece Portekiz'de iki milyonu geçmiş, yapıtları 25 dile çevrilmiştir. Din konusundaki görüşleri nedeniyle yapıtları Portekiz Hükümeti tarafından sansürlenince Kanarya Adaları'nda Lanzarote'ye yerleşen yazar, ölümüne kadar burada yaşamıştır. Şöhrete ancak ellili yaşlarında, *Baltasar ile Blimunda* adlı romanıyla kavuşan Saramago, 1969'dan ölene kadar Portekiz Komünist Partisi'nin bir üyesi olmuştur. Yapıtlarında mitleri, ülkesinin tarihini ve gerçeküstü imgelemi kullanan yazar, pek çok önemli ödül almış, 1998 yılında da Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olmuştur. Saramago'nun Kırmızı Kedi Yaymevi'ndeki diğer kitapları: *Kabil, Bütün İsimler, İsa'ya Göre İncil, Çatıdaki Pencere, Yitik Adanın Öyküsü, Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş, Baltasar ile Blimunda, Filin Yolculuğu, Kopyalanmış Adam* ve *Suların Sessizliği*.

Emrah İmre

1980'de İstanbul'da doğdu. İsviçre, Brezilya ve Yeni Zelanda'da yaşadı. Auckland üniversitesinde Dilbilim ve Karşılaştırmalı Edebiyat öğrenimi gördü. İngilizce, Portekizce, İspanyolca ve Fransızcadan çeviriler yaptı. José Saramago, Amit Chaudhuri, Nicholas Christopher, Patrick Neate, Steven Brust ve Luisa Valenzuela gibi yazarların eserlerini Türkçeye çevirdi.

KIRMIZIKEDI

Kırmızı Kedi Yayınevi: 343
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 37

Özgün adı: *O Conto da Ilha Desconhecida*

Bilinmeyen Adamın Öyküsü
José Saramago
Çeviren: Emrah İmre

© José Saramago and Editorial Caminho, SA, Lisboa, 1997
by arrangement with Literarische Agentur Mertin Inh. Nicole Witt e. K.,
Frankfurt am Main, Germany
Bu kitabın Türkçe yayın hakkı Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2013

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir
Editör: Mert Tanaydın
Desenler: Birol Bayram
Kapak Tasarımı ve Grafik: Yeşim Ercan Aydın

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu kitabın ilk baskısı 2001 yılında yapılmıştır.
Kırmızı Kedi'de Birinci Basım: Ağustos 2014, İstanbul
ISBN: 978-605-4927-57-9
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com /www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap / twitter.com/krmzkedikitap
kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

José Saramago

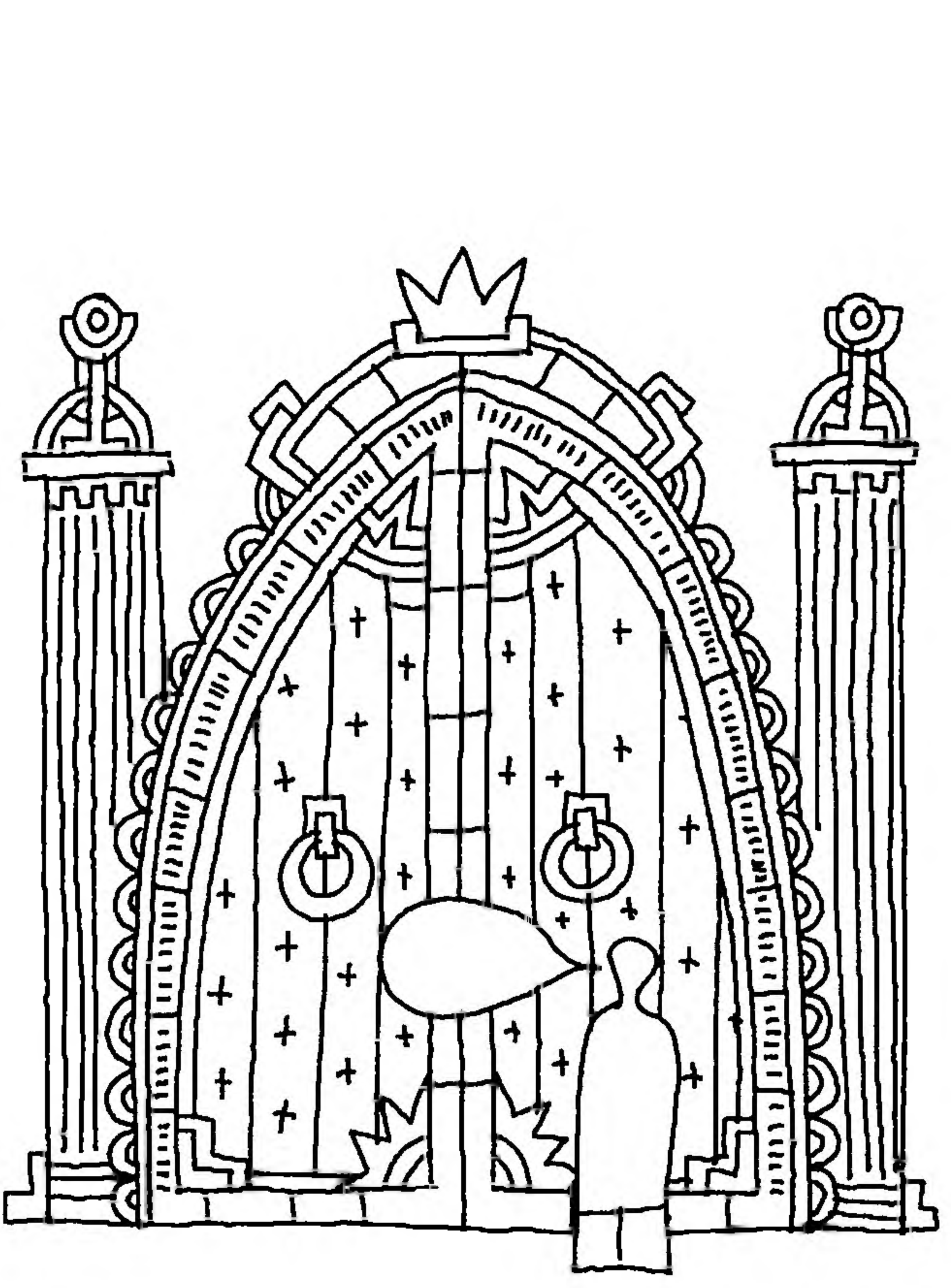
BILINMEYEN ADANIN ÖYKÜSÜ

Çeviren: Emrah İmre

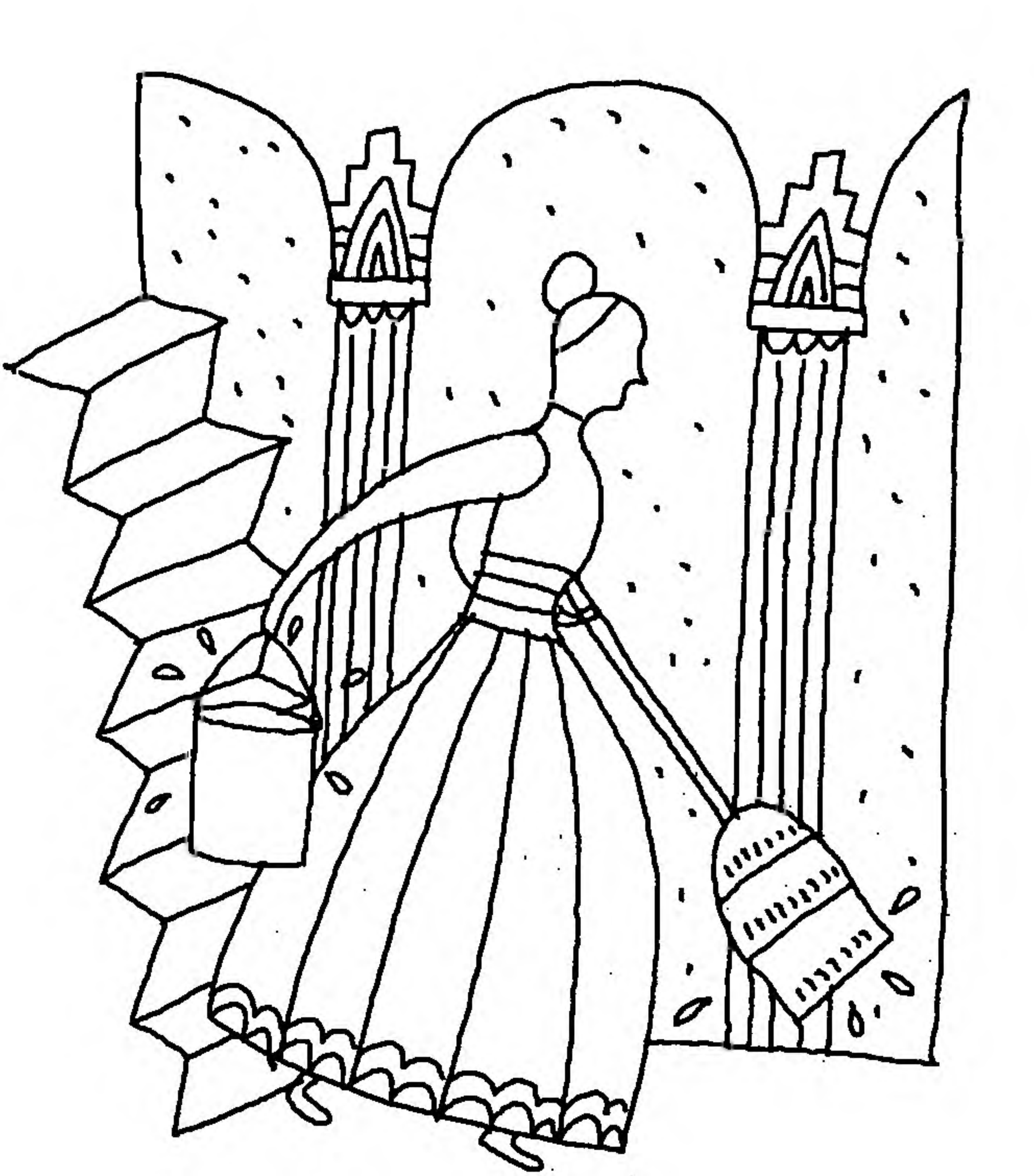
UZUN ÖYKÜ

KIRMIZIKEDİ

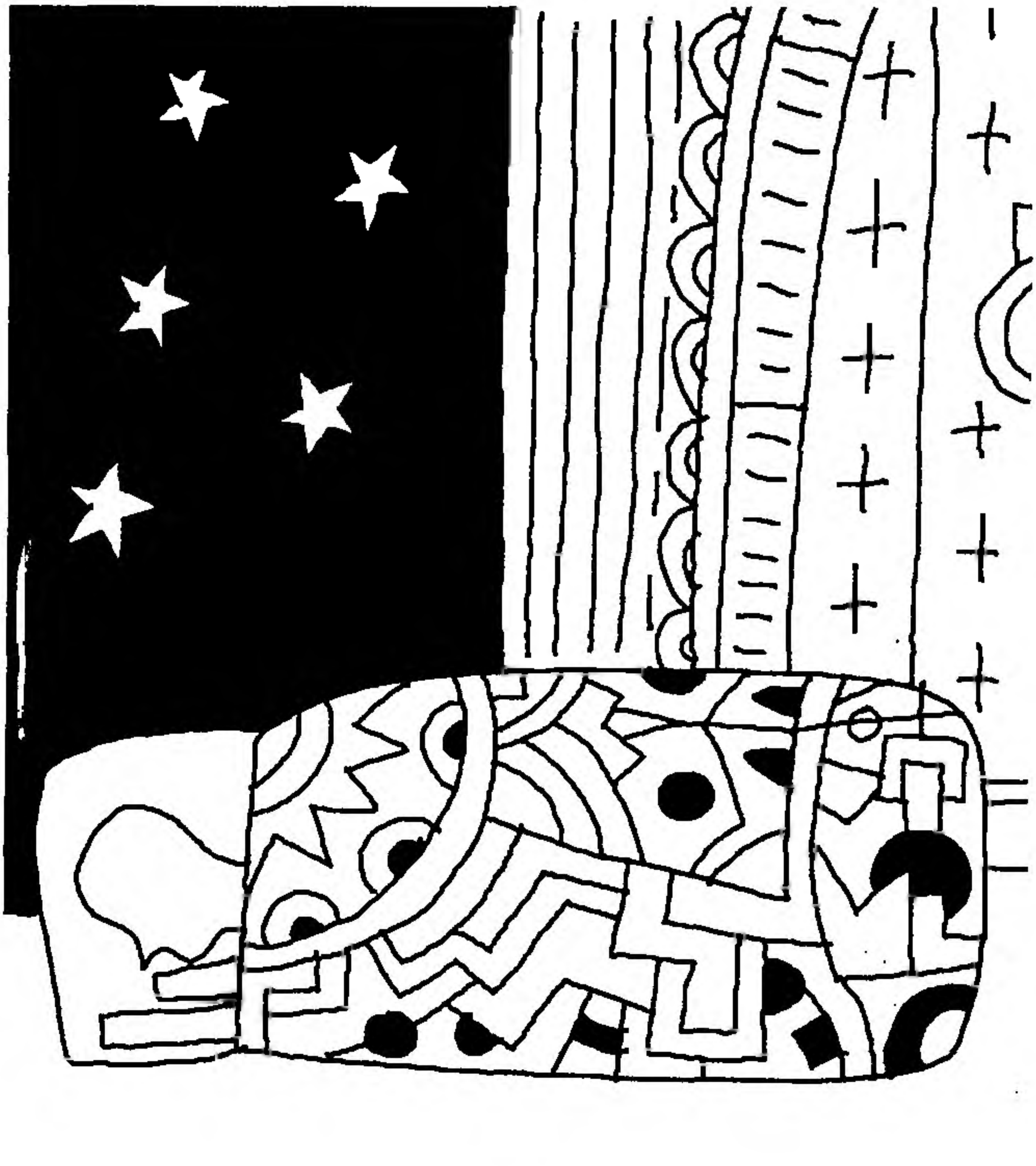

Bir adam kralın kapısını çalmış ve ona demiş ki, Bana bir tekne ver. Kralın evinin daha bir sürü kapısı varmış, ama adamın çaldığı kapı dilekler kapısıymış. Kral vaktinin tümünü armağanlar kapısının önünde oturarak geçirdiğinden (başkalarına verdiği değil, kendisine sunulan armağanlar tabii) dilekler kapısı çalındığında duymazlıktan gelirmiş ve ancak bronz kapı tokmağının gürültüsü iyice yükselip bir gümbürtüye dönüşerek komşuların huzurunu kaçırdığında (insanlar, Ne biçim bir kralımız var böyle, kapıyı bile açamıyor, diye homurdanmaya başladıklarında) birinci kâtibe, susmak bilmez dilek sahibinin ne istediğini öğrenmesini emredermiş. Bunun üzerine birinci kâtip ikinciyi, ikinci kâtip üçüncüyü çağırır, üçüncü kâtip birinci uşağa seslenir, birinci uşak da ikinciye haber verirmiş, böylece kralın emri temizlikçi kadına ulaşana dek bin türlü makamdan

geçermiş, temizlikçi kadınsa emredecek kimsesi olmadığından dilekler kapısını aralar ve, Ne istiyorsun, diye sorarmış. Dilek sahibi niye geldiğini, ne istediğini söyler, sonra da kapının kenarına ilişir, talebinin yine bin türlü makamdan geçerek krala kadar ulaşmasını beklermiş. Kral ise daima armağanlarla meşgul olduğundan cevap vermekte gecikirmiş, ama eninde sonunda halkının refahı ve mutluluğu uğruna bir şeyler yapması gerektiğine karar verir ve birinci kâtibe resmi bir yanıt yazmasını emredermiş, birinci kâtip de, söylemeye gerek yok ama, emri ikinci kâtibe iletir, o da üçüncüye haber verirmiş, böylece emir yine bin türlü makamdan geçerek temizlikçi kadına ulaşır, kadıncağız da o anki keyfine göre evet veya hayır diye cevap verirmiş.

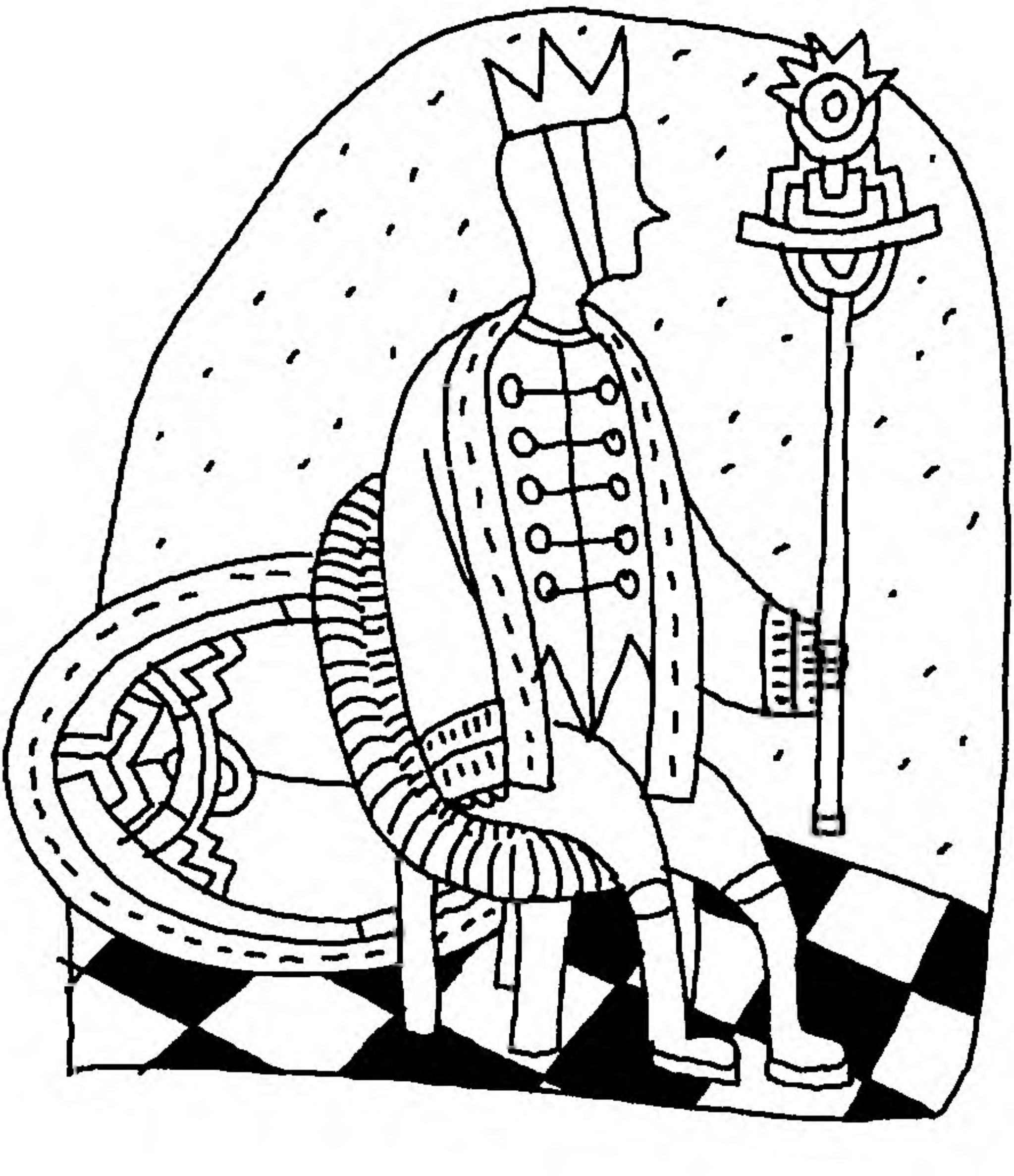
Fakat sıra tekne isteyen adama geldiğinde olaylar pek de böyle gelişmemiş. Temizlikçi kadın kapıyı aralayıp, Ne istiyorsun, diye sorduğunda adam herkes gibi unvan, rütbe veya para istemek yerine, Kralla konuşmak istiyorum, diye cevap vermiş, Kralın buraya gelemeyeceğini sen de gayet iyi biliyorsun, armağanlar kapısıyla

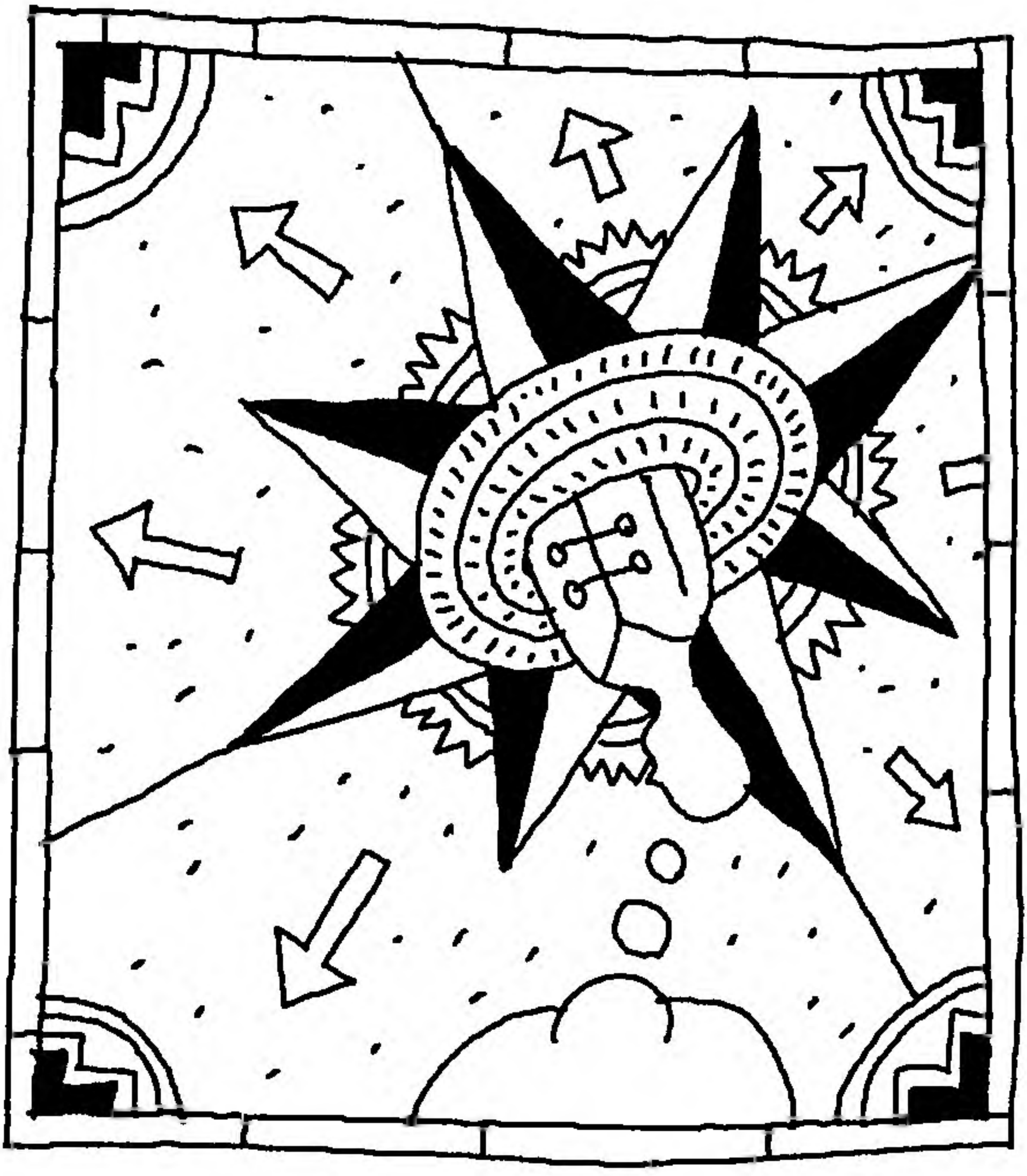
meşgul, diye karşılık vermiş kadın, adam da, Madem öyle, bizzat gelip ne istediğimi sormadığı takdirde buradan ayrılmayacağımı krala ilet, diyerek konuyu kapamış ve kapının önüne boylu boyunca uzanıp soğuktan etkilenmemek için battaniyesine sarınmış. Adamı çiğnemeden kapıdan girmek veya çıkmak imkânsız hale gelmiş böylece. Tabii böyle bir durum büyük sorunlara yol açabilirmiş, çünkü kapıların işleyiş tüzüğü gereğince kapının önünde her seferinde tek bir dilek sahibiyle ilgilenilmesine izin varmış, dolayısıyla kapının önünde dileğine cevap bekleyen birisi olduğu takdirde başka hiç kimse kapıya yaklaşıp ihtiyaç ve isteklerini belirtemezmiş. Ilk bakışta, tüzükteki bu madde herkesten çok kralın yararına gibi görünüyormuş, çünkü kendisinden bir şeyler isteyenlerin sayısı azaldıkça, hem armağanları kabul etmeye, incelemeye ve saraydaki yeni yerlerine kaldırmaya, hem de yan gelip yatmaya o kadar fazla vakti kalıyormuş. Ancak durum daha dikkatle incelendiğinde, kralın zarar, hem de çok zarar ettiği anlaşılıyormuş, çünkü halk kralın cevap vermekte fazlaca geciktiğini

görünce yakınmaya başlıyor, toplumun huzuru fevkalade kaçıyor ve bu durum, saraya olan istikrarlı armağan akışının anında bozulmasına yol açıyormuş. Anlatmakta olduğumuz hikâyedeyse kral üç gün boyunca düşünüp taşındıktan, durumun getirilerini ve götürülerini iyice tarttıktan sonra dilekler kapısına gitmeye ve isteğini bürokrasinin işbilir kanalları aracılığıyla iletmeyi reddeden densizin ne istediğini bizzat öğrenmeye karar vermiş. Aç şu kapıyı, demiş kral temizlikçi kadına, Ardına kadar mı açayım yoksa azıcık mı aralayayım, diye sormuş kadın da. Kral bir an tereddüde kapılmış, aslında sokağın havasını solumaktan pek hoşlanmazmış, fakat iyice düşündükten sonra koskoca kral hazretlerinin, önemsiz bir kuluyla sanki çekiniyormuş gibi kapı aralığından konuşmasının uygunsuz kaçacağına, hele de yanı başında cümle âleme kim bilir neler anlatacak olan temizlikçi kadın varken bunun hiç hoş karşılanmayacağına karar vermiş ve, Aç kapıyı sonuna kadar, diye buyurmuş. Tekne isteyen adam kapının sürgülerinin açıldığını duyunca yattığı yerden kalkmış, battaniyesini katlayıp

kaldırmış ve beklemeye başlamış. O sırada yoldan geçmekte olan birkaç uyanık, adamın nihayet cevaplandırılacağı ve dilekler kapısının önünün boşalacağı anlamına gelen bu işaretleri fark edince adamdan açılacak yeri hemencecik kapmak için kapının dibine dizilmişler. Kralın beklenmedik biçimde kapının ardında belirmesi (kralın taç giydiği günden beri böyle bir şey yaptığı görülmemiş) müthiş bir şaşkınlığa sebep olmuş, yalnızca kapının önünde yer kapmaya çalışanlar değil, sokağın karşı tarafında yaşayan ve aniden kopuveren şamatayı duyup pencerelerine fırlayan mahalle sakinleri de hayret içinde kalmışlar. Şaşırmayan tek kişi, tekne istemeye gelen adammış. Adam, kralın kendisini gayet cüretkâr bir biçimde yanına çağırtan kişinin kim olduğunu üç koca gün sürse bile eninde sonunda merak edeceğini tahmin ediyormuş ve tahmininde haklı çıkmış. Derken kral, merakına ve kapının önüne üşüşmüş kalabalığın yarattığı rahatsızlığa daha fazla katlanamayarak arka arkaya üç soru sormuş, Ne istiyorsun, Ne istediğini niçin daha önce söylemedin, Benim senden başka yapacak işim

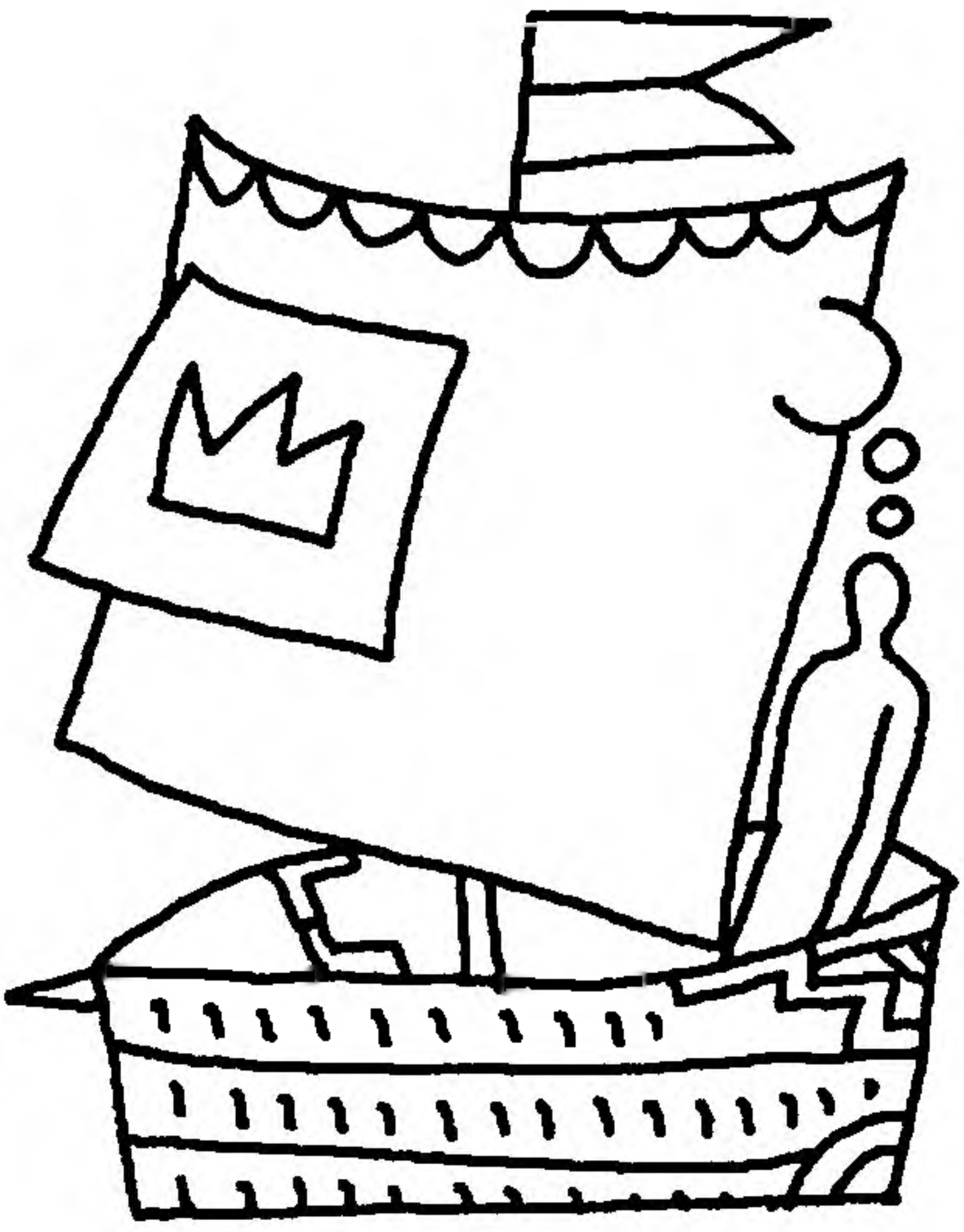

yok mu sanıyorsun, fakat adam yalnızca ilk soruyu cevaplamış, Bana bir tekne ver, demiş. Kral bu cevap karşısında öylesine afallamış ki temizlikçi kadının apar topar yetiştirdiği hasır koltuğa oturmak zorunda kalmış, temizlikçilik haricinde saraydaki ufak tefek dikiş işlerinden, örneğin uşakların çorap söküklerini yamamaktan da sorumlu olan kadın, dikiş dikerken hep bu koltuğa otururmuş. Hasır koltuk tahtına nazaran epey daha alçak olduğu için eğri büğrü oturan kral, nereye koyacağını bilemediği bacaklarını kâh toplayıp kâh iki yana açarak rahat bir oturma şekli bulmaya uğraşırken tekne isteyen adam da sabırla sorusuna cevap bekliyormuş, Peki tekneyi niçin istiyorsun, anlat bakalım, diye sormuş, temizlikçi kadının koltuğuyla yaşadığı boğuşmanın ardından azıcık da olsa rahat eden kral, Bilinmeyen adayı bulmak için, diye cevaplamış adam, Ne bilinmeyen adası, diye sormuş kral, kahkahasını bastırarak, karşısındakinin denize açılmayı kafaya takmış bir zırdeli olduğunu düşündüğünden konuşmanın daha başında adamın tersine gitmek istememiş, Bilinmeyen ada, diye tekrarlamış

adam, Saçma, bilinmeyen ada kalmadı artık, Bilinmeyen ada kalmadığını nereden biliyorsun, kral efendi, Haritalarda bütün adalar var, Haritalarda sadece bilinen adalar var, Peki bulmak istediğin bu bilinmeyen ada neyin nesi, Bunun cevabını bilseydim ada zaten bilinmeyen olmaktan çıkardı, Bu adayı kimden duydun, diye sormuş kral biraz ciddileşerek, Kimseden, Öyleyse niçin var diye tutturuyorsun, Çok basit, bilinmeyen bir adanın var olmaması imkânsız olduğu için,Buraya benden bir tekne istemeye geldin demek, Evet, buraya senden bir tekne istemeye geldim, Sen kim oluyorsun ki sana bir tekne vereyim, Sen kim oluyorsun ki bana bir tekne vermeyeceksin, Ben bu krallığın kralıyım ve krallıktaki tüm tekneler bana aittir, Bu gidişle onlar sana değil sen onlara ait olacaksın, Ne demek istiyorsun, diye sormuş kral, huzursuzca, Tekneler olmasa sen bir hiçsin, oysa tekneler sen olmasan da rahatlıkla denize açılabilirler, Benim emrimde, benim kaptanlarım ve benim denizcilerim sayesinde, Ben senden ne denizci istiyorum ne de kaptan, tek istediğim bir tekne, Peki şu bilinmeyen

ada, oldu da bulursan benim olacak mı, Kral efendi, seni sadece bilinen adalar ilgilendirir, Bilinmez olmaktan çıktı mı her ada beni ilgilendirir, Belki bu ada bilinmeye yanaşmayan türdendir, O zaman ben de sana tekne mekne vermiyorum, Vereceksin. Dingin bir kendine güvenle telaffuz edilen bu sözcük duyulur duyulmaz dilekler kapısında toplanmış ve sabırsızlıkları konuşmanın başlangıcından beri her dakika artan dilek adayları, dayanışmaya meraklı oldukłarından değil, sıranın bir an önce kendilerine gelmesi için adamdan kurtulmayı amaçlayarak, hep bir ağızdan tekne isteyen adamın lehinde bağırmaya başlamışlar, Tekneyi ver, tekneyi ver, diye. Kral asayişin sağlanması için saray muhafızlarını çağırmasını buyurmak üzere temizlikçi kadına dönecek olmuş, ama tam konuşmaya başlayacakken olan biteni evlerinin pencerelerinden izleyen komşular da hararetle koroya katılmışlar, Tekneyi ver, tekneyi ver, diye. Hem toplumsal iradenin böylesine açıkça ifade edilmesini görmezden gelemeyeceğini hem de bu süre içinde armağanlar kapısında kaçırdığı eğlenceyi düşünen kral sessizliği

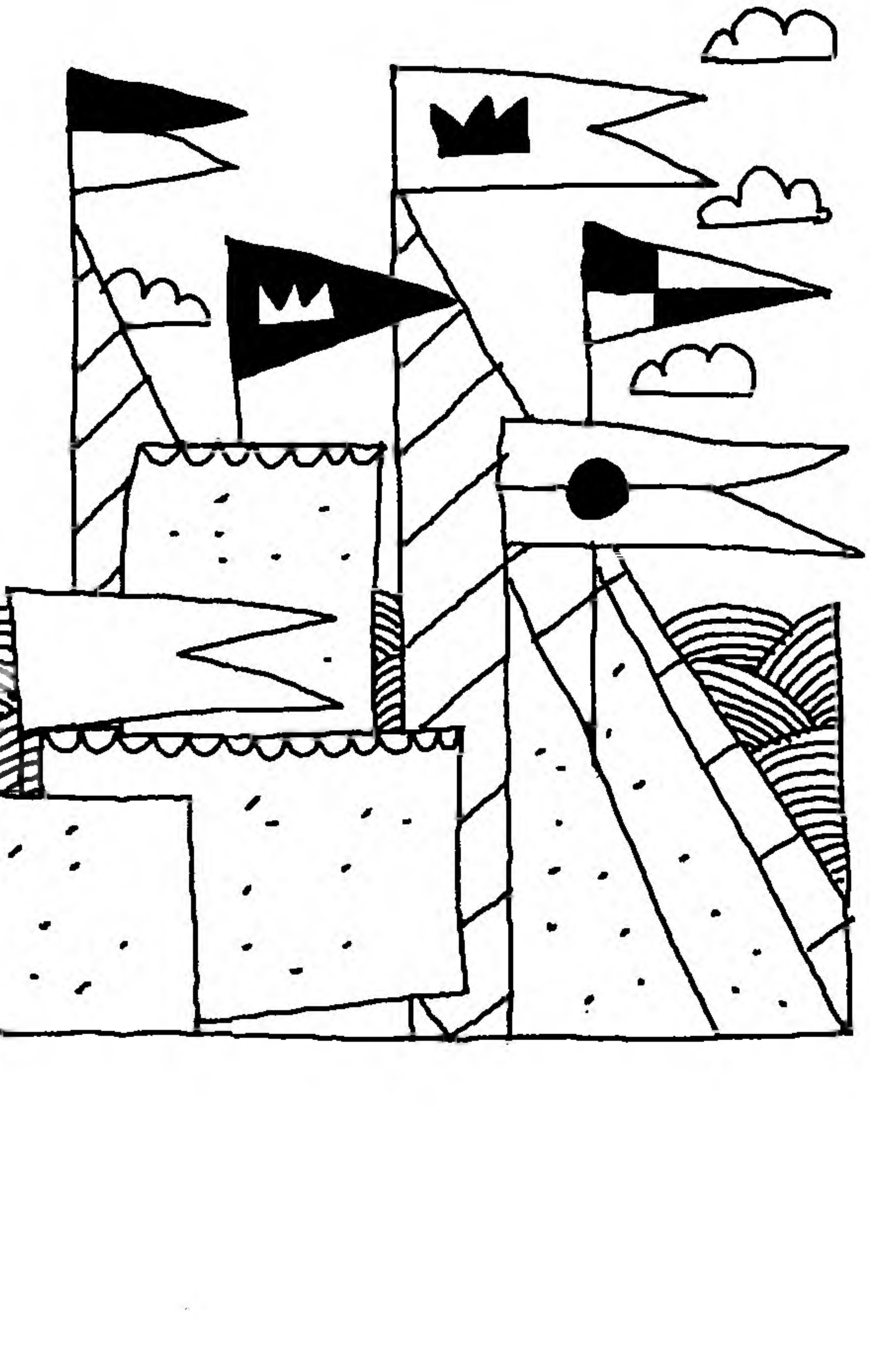
sağlamak amacıyla sağ elini kaldırmış ve şöyle demiş, Sana bir tekne vereceğim, ancak tayfanı kendin bulacaksm, benim denizcilerim bilinen adalar için bana lazım. Kalabalığın sevinç çığlıkları, tekne istemeye gelmiş olan adamın teşekkür sözlerini bastırmış, ama adamın dudak hareketlerine bakılırsa, Teşekkür ederim, efendim de demiş olabilirmiş, Gerisini ben hallederim de, kralın cevabıysa rahatça duyulmuş, Rıhtıma git, liman reisini bul, ona seni benim gönderdiğimi ve sana bir tekne vermesini söyle, kartımı da yanında götür. Tekneyi teslim alacak olan adam kralın kartvizitini alıp incelemiş, kralın isminin altında Kral yazılıymış ve kral, temizlikçi kadının omzuna koyup karta şu sözcükleri karalamışmış, Kart hamiline bir tekne verin, çok büyük olmasa da olur, güvenilir, dümeni sağlam bir tekne olsun, başlarına kötü bir şey gelirse vicdanım sızlasın istemiyorum. Adam teşekkür edeceğini ima eden bir tavırla kafasını kaldırdığında kral oradan çoktan uzaklaşmışmış, yani adamın karşısında yalnızca cilveli bir tavırla kendisini süzen temizlikçi kadın kalmış. Adam kapının eşiğinden çekilmiş ve

diğer adaylar bunu sıranın kendilerine geldiğini belirten bir işaret olarak algılayıp ileri atılmışlar, sırada en öne geçmek uğruna çarpışan onca insanın kopardığı yaygarayı burada anlatmanın âlemi yok, ama bu kadar yaygaraya rağmen kapı ne yazık ki yine kapanmış. Dilek adayları bronz kapı tokmağını vurup durmuşlar, temizlikçi kadın kapıyı yine açsın diye, fakat temizlikçi kadın hiç oralı olmamış, arkasını dönmüş ve bir elinde kovası, diğer elinde süpürgesi başka bir kapıdan çıkıvermiş, bu kapı kararlar kapısıymış ve nadiren kullanılırmış, ama bir kez kullanıldı mı geri dönüşü olmazmış. Evet, işte temizlikçi kadının cilvesinin sebebi nihayet anlaşıldı, kadın meğerse istediği tekneyi teslim almak üzere rıhtıma doğru yola koyulan adamın peşinden gitmeye tam o anda karar vermiş. Gece gündüz sarayları süpürüp paspaslamaktan bıktığını, iş değiştirme vaktinin gelip çattığını, asıl mesleğinin tekneleri süpürüp paspaslamak olduğunu düşünmüş, en azından denizin ortasında susuz kalacak hali yokmuş. Henüz tayfasını bile toplamaya başlamamış olan adam ise teknesini yıkayıp temizle-

yecek kişinin daha o zamandan peşine takıldığının farkında değilmiş, işte kader hep böyle davranır bizlere, hemen arkamızdadır, omzumuza dokunmak içini elini çoktan ileri doğru uzatmıştır, bizlerse hâlâ, Geçti gitti, gösteri bitti, yine aynı hikâye, diye homurdanıp dururuz.

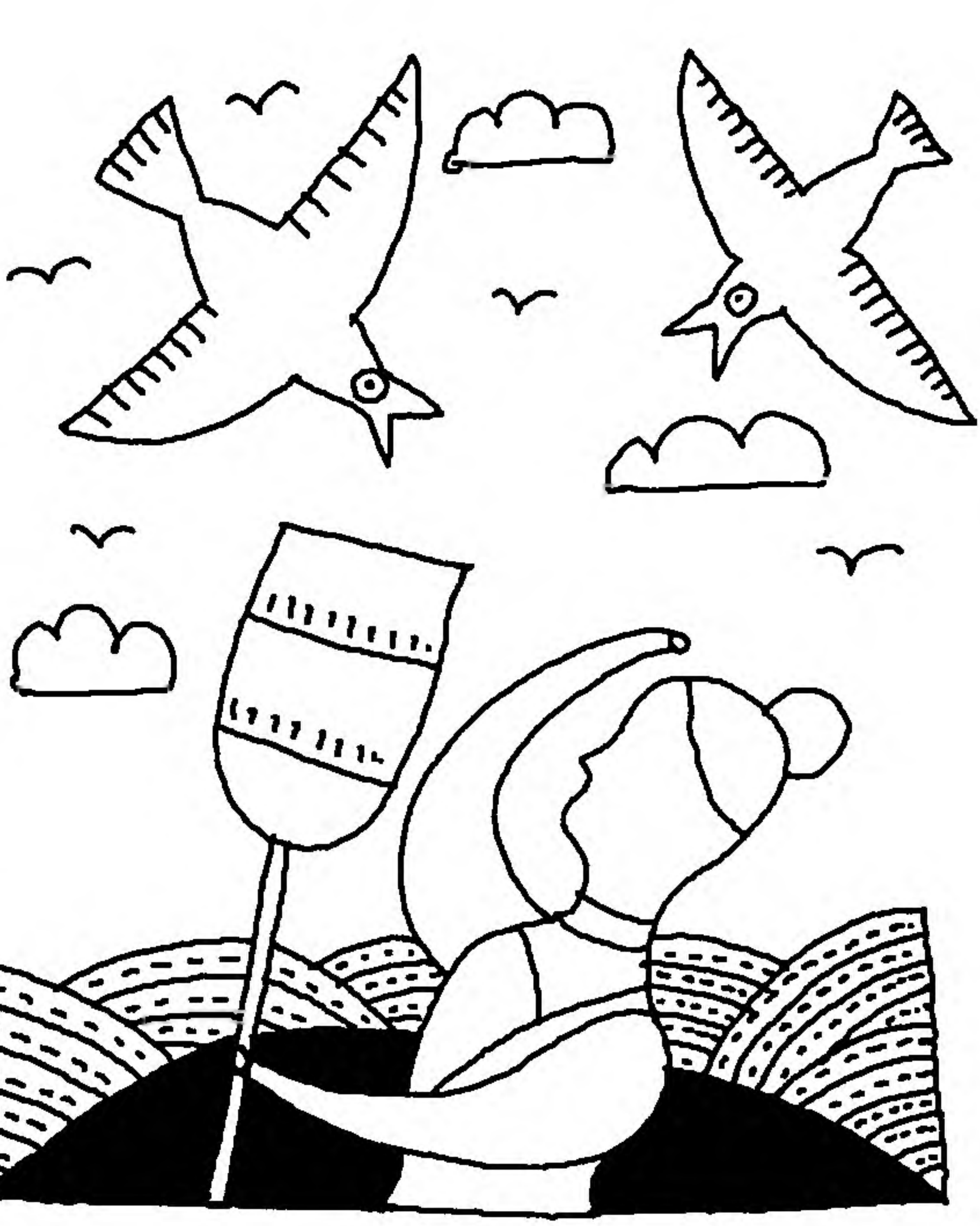
Adam yürümüş de yürümüş, rıhtıma varmış, liman reisini çağırtmış ve onun gelmesini beklerken rıhtımdaki onca tekne arasından hangisinin kendisinin olabileceğini düşünmeye koyulmuş, büyük bir tekne olmayacağı kralın kartvizitinde açıkça belirtilmiş olduğundan vapurları, şilepleri ve savaş gemilerini bir çırpıda elemiş, tekne şiddetli rüzgârlara ve çetin denizlere göğüs geremeyecek denli küçük de olamazmış, kralın bu konudaki emri gayet açıkmış, Güvenilir, dümeni sağlam bir tekne olsun, kralın sözleri aynen bunlarmış, böylece sallar, sandallar ve filikalar, kendi çaplarında güvenilir ve sağlam dümenli olsalar da bilinmeyen adaların tek bulunduğu yer olan okyanuslarda seyretmek amacıyla inşa edilmedikleri için elenmişler. Az ötede, birkaç fıçının arkasında saklanmış olan temizlikçi kadın da

rıhtımdaki teknelere göz gezdirmekteymiş, Benim en beğendiğim şuradaki, diye düşünmüş, ama onun fikrini soran yokmuş, neden olsunmuş ki zaten, daha işe bile alınmamış, bakalım daha liman reisi ne diyecek. Reis gelmiş, kartviziti okumuş, adamı tepeden tırnağa süzmüş ve kralın aklına gelmeyen soruyu sormuş, Tekne kullanmayı bilir misin, kaptan ehliyetin var mı, Denize açılınca öğreneceğim, diye cevap vermiş adam. Liman reisi şöyle demiş, Hiç tavsiye etmem, ben kırk yıllık kaptan olmama rağmen öyle her tekneyle denize açılmam, O zaman denize açılmayı becerebileceğim bir tekne ver bana, hayır, şu teknelerden olmasın, benim saygı duyacağım ve bana saygı duyacak bir tekne ver bana, Denizci gibi konuşuyorsun, ama denizci değilsin, Konuşmam denizcilerinki gibiyse ben de denizci sayılırım. Liman reisi kralın kartvizitini yeniden okuduktan sonra sormuş, Tekneyi hangi amaçla istiyorsun bakalım, Bilinmeyen adayı aramak için, Bilinmeyen ada falan kalmadı artık, Kral da aynı şeyi söyledi, Kral adalar hakkında ne biliyorsa benden öğrendi, Senin gibi bir deniz adamının bilinmeyen

ada kalmadığını söylemesi çok tuhaf, ben bir kara adamı olmama rağmen bilinen adalar dahil tüm adaların ayak basılmadıkları sürece bilinmeyen ada sayıldıklarını biliyorum, Ama sen anladığım kadarıyla şimdiye kadar kimsenin ayak basmadığı bir adayı aramaya çıkacaksın, Hangi ada olduğunu varınca anlayacağım artık, Varırsan tabii, Evet, denizin sağı solu belli olmaz, teknenin batacağı tutar, ama benim başıma böyle bir kaza gelse bile en son vardığım noktayı liman kayıtlarına geçirmeni istiyorum, Mühim olan varış değil, gidiştir mi demek istiyorsun yani, Kim olduğunu bilmiyorsan kendin olabilmen mümkün değildir. Liman reisi şöyle demiş, Sana tam istediğin gibi bir tekne vereceğim, Hangisiymiş, göster bakalım, Herkesin bilinmeyen adaları arayıp durduğu zamanlardan kalma, görmüş geçirmiş bir tekne, Hangisiymiş, göster bakalım, Yanılmıyorsam birkaç ada bulmuş bile olabilir, Hangisi, Şuradaki. Temizlikçi kadın liman reisinin işaret ettiği tekneyi görür görmez fıçıların arkasından fırladığı gibi çığlığı basmış, Bu benim teknem, benim teknem diye, kadıncağızın tekne üzerindeki yersiz

hak iddiasını hoş görelim, tekneyi böylesine sahiplenmesinin sebebi, beğendiği tekneyle aynı olmasıymış. Karavelaya benziyor, demiş adam, Eh işte, demiş liman reisi, ilkin karavela diye inşa edilmiş olsa da bir sürü onarım ve değişimden geçti, Ama halen karavela sayılır, Evet, eski havasını halen koruyor, Hem de yelkenli, Bilinmeyen adaları aramak için en uygun tekneler yelkenlilerdir. Temizlikçi kadın kendini daha fazla tutamamış ve, Ben bundan başka tekne istemem, demiş, Sen kimsin, diye sormuş adam, Beni hatırlamıyor musun, Hatırlamıyorum, Ben temizlikçi kadınım, Ne temizlikçisi, Kralın sarayının temizlikçisi, Dilekler kapısını açan kadın sen miydin yoksa, Doğru bildin, Peki şu anda neden temizlik yapmak ve kapıları açmak için kralın sarayında değilsin, Çünkü asıl istediğim kapılar çoktan açıldılar ve bugünden itibaren sadece tekneleri temizleyeceğim, Benimle birlikte bilinmeyen adayı aramaya çıkmaya kararlı mısın yani, Saraydan kararlar kapısından çıktım, Madem öyle karavelaya git bir göz at bakalım, bunca zaman kullanılmadığına göre iyice temizlenmesi gerekiyordur

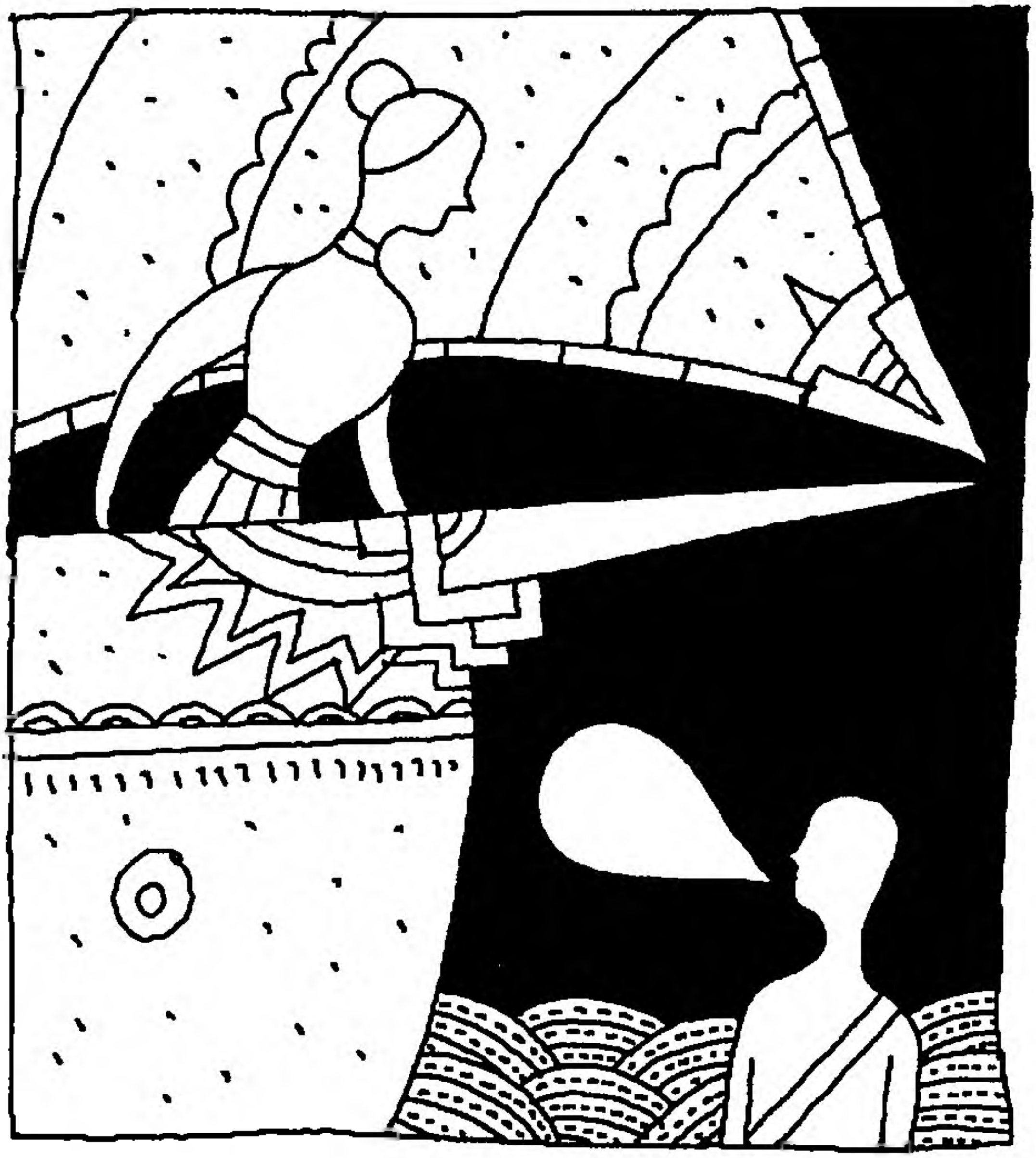

herhalde, ama martılara dikkat et, onlara güven olmaz, Benimle gelip yeni teknenin içini görmek istemez misin, Tekne senindi hani, Affedersin, beğendiğimden öyle dedim, Beğenmek, sahip olmanın en iyi şekli, sahip olmaksa beğenmenin en kötü şekli olsa gerek. Liman reisi sohbetlerini bölmüş, Anahtarları teknenin sahibine teslim etmem gerekiyor, yani ikinizden birine, tekne hanginizin karar verin, benim için fark etmez, Teknelerin anahtarı olur mu, diye sormuş adam, İçine girmek için değil, cephane ve yük ambarları için, kaptan köşkündeki masanın çekmeceleri ve kaptanın seyir defteri için, Bu işler ona emanet, ben tayfa toplamaya gidiyorum, demiş adam ve yanlarından ayrılmış.

Temizlikçi kadın liman reisinin yazıhanesine gidip anahtarları teslim aldıktan sonra tekneye çıkınca iki şey çok işine yaramış, saraydan kalma süpürge ve adamın martılar hakkında verdiği öğüt, daha tekneyi rıhtıma bağlayan borda iskelesini geçmeye fırsat bulamadan hain martılar gagalarını ardına kadar açıp öfkeli çığlıklar atarak kadının üstüne hücum etmişler, kadıncağızı

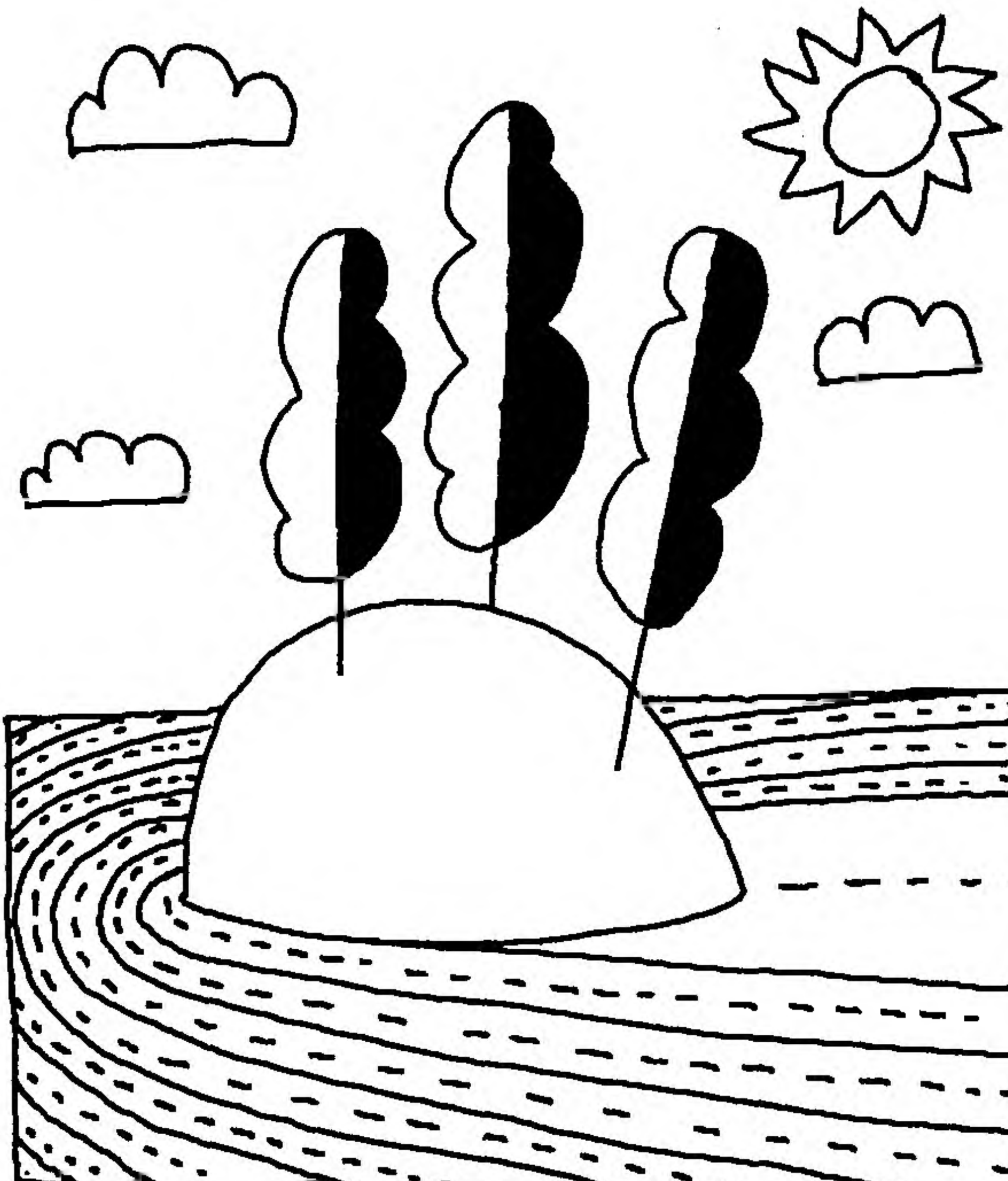
oracıkta mideye indirmek istercesine. Ancak kime bulaştıklarının farkında değillermiş. Temizlikçi kadın kovasını yere bırakmış, anahtarları göğsüne sıkıştırmış, ayaklarını borda iskelesine sağlamca basmış ve süpürgesini kadim zamanlardan kalma bir kılıç gibi havaya kaldırarak üzerine çullanan haydut çetesini savuşturmuş. Martıların neden böylesine öfkeli olduğunu ancak tekneye çıktıktan sonra anlayabilmiş, teknenin dört bir yanı martı yuvalarıyla doluymuş, bu yuvaların kimi terk edilmişmiş, kiminde yumurtalar, kimilerindeyse gagaları açık yemek bekleyen yavrucuklar varmış, İyi hoş da, kendinize başka yer bulsanız iyi olacak, bilinmeyen adayı bulmak üzere sefere çıkacak bir tekneyi kümese çevirmenin âlemi yok, demiş kadın. Boş yuvaları denize atmış, diğerleriniyse şimdilik oldukları yerde bırakmış. Ardından da kollarını sıvamış ve güverteyi paslamaya başlamış. Işini güç bela bitirdikten sonra yelkenlerin saklandığı dolabı açmış ve dikişleri sağlam mı diye bunca zamandır denize açılmayan ve rüzgârların kattığı sağlamlığın özlemini çeken yelkenleri pür dikkat gözden geçirmeye

başlamış. Yelkenler teknenin adaleleridir, bunu anlamak için, biraz çaba gösterdiklerinde nasıl da şiştiklerini görmek yeterlidir, fakat tıpkı adaleler-de olduğu gibi, devamlı olarak kullanılmadıkları takdirde gevşerler, yumuşarlar ve güçten düşer-ler, Dikişler de yelkenlerin sinirleri gibidir, diye aklından geçirmiş temizlikçi kadın, denizcilik zanaatını hızla öğrenmekte olduğunu fark edip sevinerek. Birkaç dikiş yerinin oldukça hasarlı olduğunu fark etmiş, ama bunları dikmek yerine işaretlemekle yetinmiş, çünkü eskiden, yani ön-ceki gün, saraydaki uşakların çorap söküklerini yamamak için kullandığı iğne ve iplik, böyle bir işe gelmezmiş. Yelken dolabı haricindeki dolap-lar bomboşmuş. Barut dolabı, dibinde bulunan, kadının ilk bakışta fare pisliği sandığı bir tutam kara toz haricinde boşmuş, ama kadın bunu hiç dert etmemiş, çünkü bilinmeyen adaları aramaya çıkan teknelerin savaşa hazırlıklı bulunmalarını şart koşan bir yasa mevcut değilmiş, mevcutsa da temizlikçi kadının bundan haberi yokmuş. Kadının asıl canını sıkan nokta, erzak dolabında tek bir lokma bile yiyeceğin bulunmamasıymış,

sarayda kırıntılarla idare etmeye alışık olduğundan kendisi için değil, tekneyi teslim alan adam için endişeleniyormuş, birazdan güneş batacak ve adam karnı açlıktan kazınarak tekneye gelecekmiş, çünkü işten evlerine dönen erkekler, midesi olan ve karnını doyurması gereken varlıkların sadece kendileri olduğunu zannederler, Hele bir de tayfayı toplayıp gelirse, denizci dediğin kurt gibi aç olur, bu kadar adamı nasıl doyuracağız bilmiyorum, diye hayıflanmaya başlamış temizlikçi kadın.

Oysa kaygılanmasına hiç gerek yokmuş. Güneş okyanusun ötesinde gözden kaybolur kaybolmaz teknenin sahibi adam rıhtımın öbür ucunda belirmiş. Elinde bir paket varmış, fakat yalnız başınaymış ve boynu bükükmüş. Temizlikçi kadın adamı karşılamak için borda iskelesine çıkmış, ama tam adama gününün nasıl geçtiğini sormak üzere ağzını açacakken adam önce davranmış ve, Çok yoruldun mu, bak ikimize de yiyecek getirdim, demiş, Peki ya tayfa, diye sormuş kadın, Gördüğün gibi kimse gelmedi, Geleceğim diye söz veren bile mi çıkmadı, diye sormuş kadın,

Bilinmeyen ada diye bir şeyin kalmadığını ve kalmış olsa bile evlerinin huzurunu terk edip yük gemilerindeki güzel hayatlarını bırakarak denizin karanlık olduğu günlerde yapmış oldukları gibi bir hayalin peşinde koşmaya ve okyanusta maceralara atılmaya yanaşmayacaklarını söylediler, Peki sen onlara ne karşılık verdin, Denizin halen karanlık olduğunu söyledim, Bilinmeyen adadan bahsetmedin mi peki, Kendim bile bilmiyorken başkalarına nasıl bilinmeyen bir adadan bahsedebilirim ki, Ama bilinmeyen adanın varlığmdan şüphen yok, Denizin karanlık olduğuna da şüphem yok, Şu anda buradan göründüğü kadarıyla, yeşim rengi sulara ve gökyüzüne kızıl alevler saçan günbatımına bakılırsa deniz bana hiç de karanlık görünmüyor, Seninki göz yanılması, bazen adalar da suyun üstünde yüzermiş gibi görünürler, ama bu doğru değildir, Tayfan olmadan ne yapmayı düşünüyorsun, Henüz bilmiyorum, Burada kalıp bir yaşam kurabiliriz, ben limana gelen gemileri temizlerim, sen de, Ben de ne, Yok mu bir işin, zanaatın veya şimdilerde dendiği gibi bir mesleğin, Var, önceden de

vardı ve gerekirse yine olacaktır, ama ben bilinmeyen adayı bulmak istiyorum, o adaya ayak bastığımda kim olduğumu öğrenmek istiyorum, Bilmiyor musun ki, Kendinden dışarı çıkıp kendine bakmadıkça kim olduğunu asla bilemezsin, Kralın âlimi boş vakitlerinde yanı başıma oturur ve uşakların çoraplarını yamamamı seyreder, bazen de felsefe yapmaya başlar ve her erkeğin bir ada gibi olduğunu söylerdi, bense kadın olduğumdan hiç üstüme alınmaz, âlimin bu laflarına hiç önem vermezdim, sen bu konuda ne düşünüyorsun, Adayı görmek için adadan dışarı çıkmak gerektiğini, kendimizden çıkmadıkça kendimizi görmemizin mümkün olmadığını düşünüyorum, Benliğimizden çıkmadıkça, demek istiyorsun herhalde, Hayır, aynı şey değil. Gökyüzünün kızıl rengi yerini gecenin karanlığına bırakmaya, denizse aniden mora bürünmeye başlamış, artık temizlikçi kadın bile denizin karanlık olduğundan şüphe edemezmiş, en azından günün kimi saatlerinde. Felsefe işlerini kralın âlimine bırakalım, neticede onun işi bu, şimdi karnımızı doyurmaya bakalım, demiş adam, fakat kadın onunla

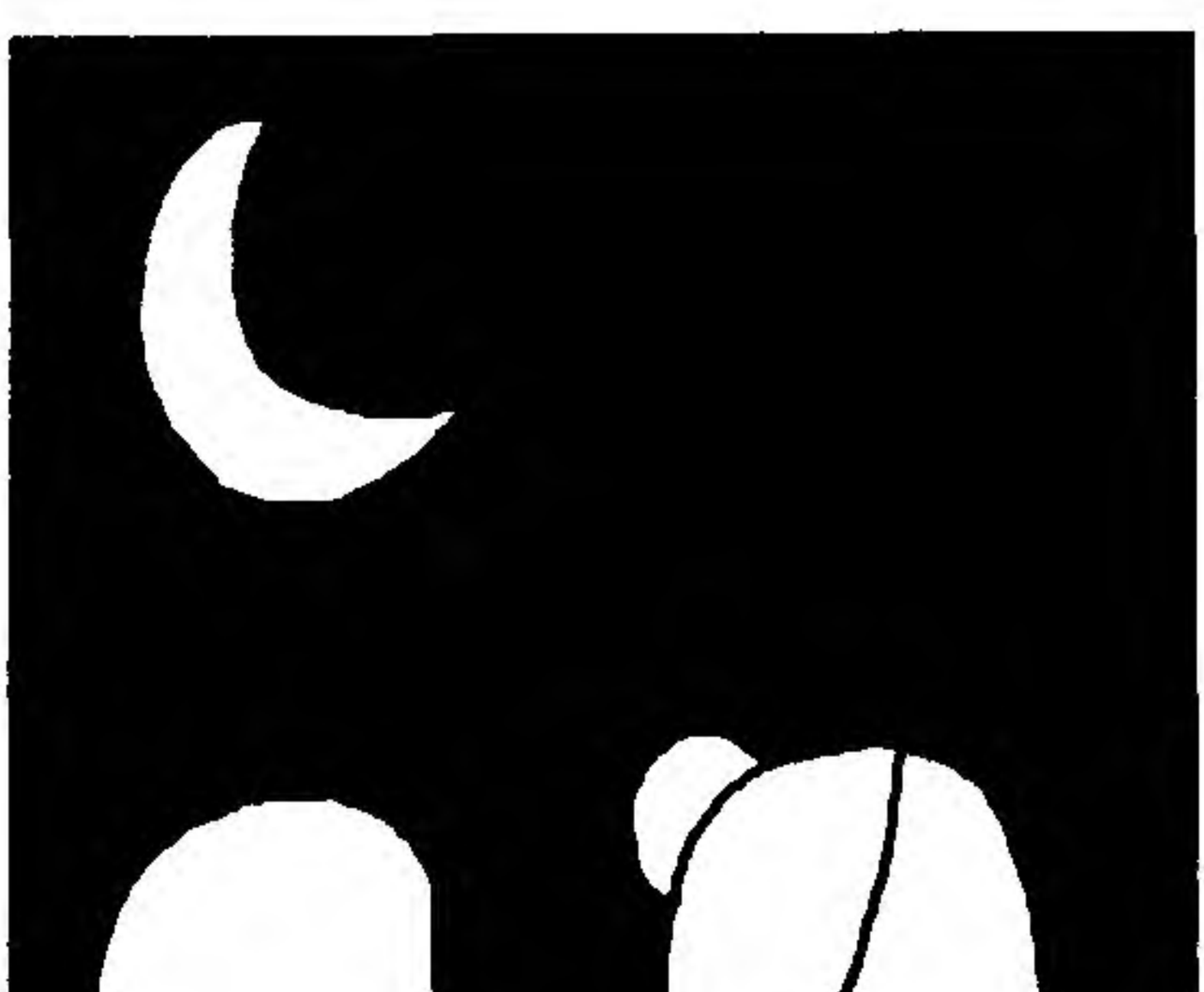

aynı fikirde değilmiş, Öncelikle tekneni gözden geçirmelisin, onu sadece dışarıdan gördün, Sence ne durumda, Yelkenlerdeki birkaç dikişin sağlamlaştırılması lazım, Sintineye indin mi, tekne su alıyor mu, Dibinde biraz su var, salmanın tekneyle birleştiği yerde, ama bence bu doğal bir durum, tekneye zararı değil yararı var, Sen tüm bunları nereden öğrendin, Öğrendim işte, Nasıl öğrendin, Tıpkı senin gibi, sen de liman reisine denizciliği denize açılınca öğreneceğini söylememiş miydin, Henüz denize açılmadık ki, Ama denizin üstündeyiz, Ben hep denizciliğin sadece iki ustadan öğrenebileceğini düşünmüşümdür, birincisi deniz, ikincisiyse tekne, Peki ya gökyüzü, gökyüzünü unuttun, Evet, tabii, bir de gökyüzü, Rüzgârlar, Bulutlar, Gökyüzü, Evet, gökyüzü.

Çeyrek saatten kısa bir sürede tekneyi baştan aşağı gezmişler, neticede karavela tipi bir tekne ne kadar değişimden geçse de küçük sayılır. Güzel, demiş adam, ama denize açılmak için gerekli tayfayı bulamazsam krala gidip tekneyi artık istemediğimi söylemek zorunda kalacağım, İlk karşına çıkan güçlükte pes ediyorsun,

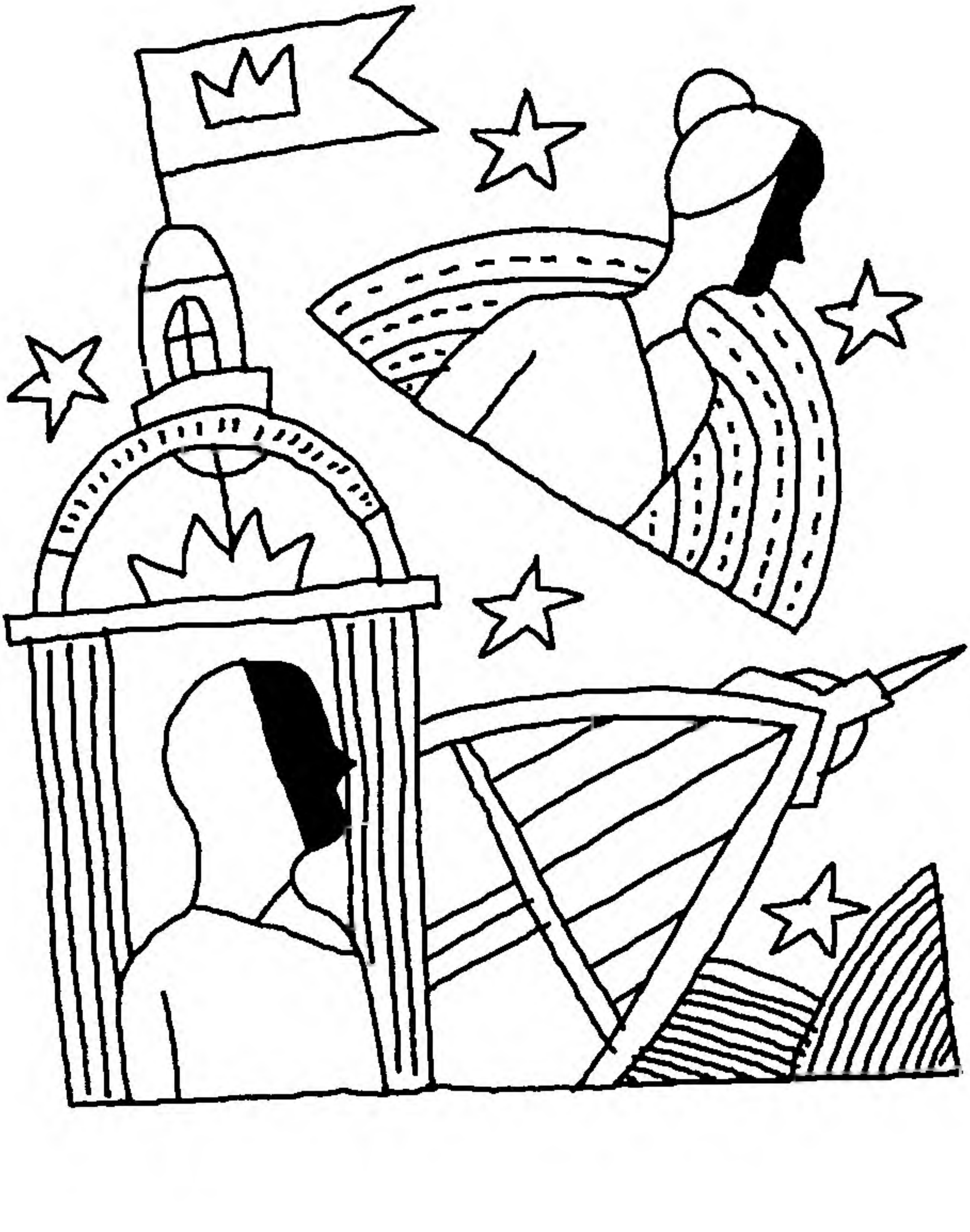
İlk güçlük, kralı üç gün boyunca beklememdi ve pes etmedim, Bizimle gelmek isteyen tayfa bulamazsan tekneyi ikimiz idare ederiz, Deli misin, topu topu iki kişi böyle bir tekneyi idare etmeye yetmez, benim sürekli dümende durmam lazım, seninse, açıklamaya bile değmez, bu tam bir delilik, Bunu sonra tartışırız, şimdi bir şeyler yememiz lazım. Teknenin kıçına çıkmışlar, adam hâlâ delilik diye adlandırdığı konuda söylenedursun, temizlikçi kadın adamın getirdiği paketi açmış, bir somun ekmek, bir kalıp keçi peyniri, birkaç zeytin ve bir şişe şarap çıkarmış. Ay, denizin bir karış üzerinde asılı gibi görünüyormuş, serenlerin ve koca mayistranın gölgesi adamla kadının ayaklarının dibine uzanmış. Karavelamız gerçekten çok güzel, demiş kadın ve hemen düzeltmiş, Senin, senin karavelan demek istedim, Bu gidişle benim olmasına daha çok vakit var, Denize açılsan da açılmasan da tekne senin, kral sana verdi, Krala tekneyi bilinmeyen bir adayı bulmak için istediğimi söyledim, İyi de bu işler öyle hemencecik olmaz ki, biraz sabretmek gerek, dedem hep derdi, denize açılmak isteyen hazırlığını

karada tamamlar, hem dedem denizci bile değildi, Tayfamız olmadan denize açılamayız, Bunu önceden de söyledin, Hem böyle bir seyahat için tekneye bin türlü erzak ve teçhizat almamız lazım, deniz bizi kim bilir nerelere götürecek, Orası kesin, sonra da doğru mevsimi beklemek, cezir vaktini tutturmak, rıhtıma bir sürü insan çağırıp iyi yolculuklar diletmek gerek, Sen benimle dalga mı geçiyorsun, Kararlar kapısından çıkmamı sağlayan kişiyle asla dalga geçmem, Kusuruma bakma, Ayrıca geri dönüp aynı kapıdan da

geçmem, olan oldu artık. Ay ışığı temizlikçi kadının yüzünü aydınlatıyormuş, Güzel, gerçekten de güzel, diye düşünmüş adam, bu defa karavelayı değil kadını kastederek. Kadınsa hiçbir şey düşünmemiş, her şeyi o üç gün boyunca, adam hâlâ eşikte bekliyor mu diye görmek için kapıyı arada bir açıp kapadığında düşünmüşmüş zaten. Ne bir lokma ekmek veya peynir kalmış geriye, ne de bir damla şarap, zeytinlerin çekirdekleri suya atılmış, güverte temizlikçi kadın daha yeni silmiş gibi tertemizmiş. Denize açılmak üzere limandan çıkan bir vapurun deniz canavarlarının kükremesini andıran sireni duyulunca kadın adama dönüp, Sıra bize geldiğinde daha az gürültü çıkarırız, demiş. Limanda olmalarına rağmen vapurun yarattığı dalga denizi hafifçe kabartınca adam kadına dönüp, Ama çok daha fazla dalga yaratırız, demiş. İkisi de gülmüşler, sonra susmuşlar, bir süre sonra ikisinden biri, uyumalarının iyi olacağını söylemiş, Uykum geldiğinden değil, demiş ve diğeri de ona hak vermiş, Benim de pek uykum yok, sonra yine susmuşlar, ay gökyüzünde yükselmiş ve yükselmeye devam ederken kadın,

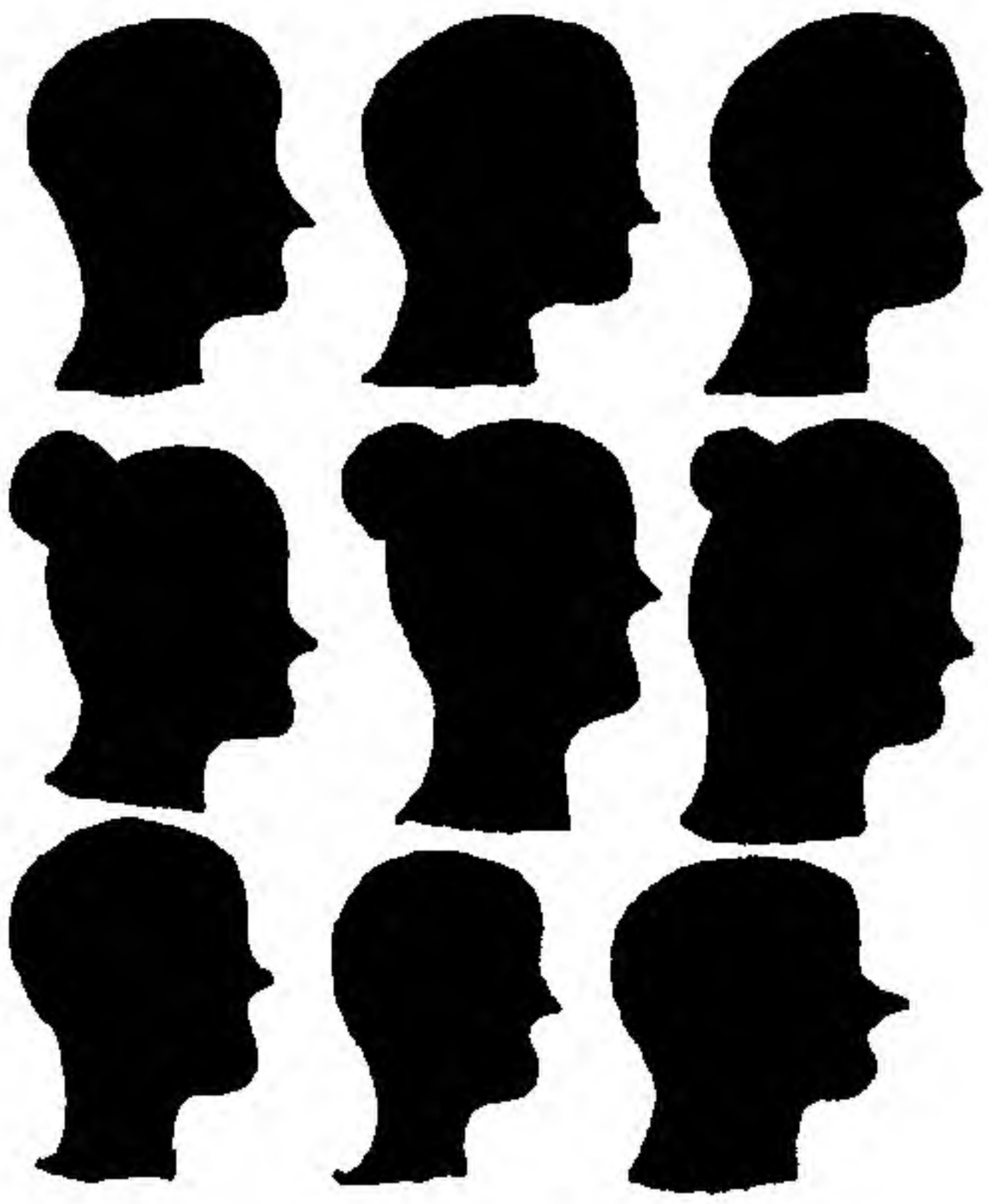
Aşağıda yataklar var, demiş ve adam, Evet, diye karşılık vermiş, böylece kalkıp güverteden aşağı inmişler, alt katta kadın, Yarın görüşürüz, ben bu tarafa gidiyorum, demiş ve adam da, Ben de bu tarafa gidiyorum, yarın görüşürüz, demiş, iskele veya sancak tarafı dememişler tabii, denizcilik zanaatına halen yabancı olduklarından. Kadın tam gidecekken geri dönüp, Neredeyse unutuyordum, demiş ve cebinden iki mum çıkarmış, Bunları temizlik yaparken buldum, ama kibritim yok, Benim var, demiş adam. Kadın mumları tutmuş, iki elinde iki mum, adamsa bir kibrit çakmış ve parmaklarını büküp elini alevin önüne siper ederek dikkatle mumların eski fitillerini yakmış, fitiller alevlenmiş ve ışıkları tıpkı ay ışığı gibi yavaşça artarak temizlikçi kadının yüzünü aydınlatmış, o anda adamın aklından geçeni söylemeye gerek yok, Güzel, diye düşünmüş tabii ki, fakat kadının düşündüklerini aktarmak gerek, Belli ki adamın gözleri bilinmeyen adadan başka bir şeyi görmüyor, diye düşünmüş kadın, işte göz yanılması, insanın yanı başında duran insanı görmemesi böyle olur. Kadın mumlardan birini adama

vermiş ve, Yarın görüşürüz, iyi uykular, demiş, adamsa aynı şeyi farklı bir biçimde söylemeye çalışmış, Tatlı rüyalar, cümlesi çıkmış ağzından, biraz sonra yatağına uzandığındaysa aklına başka laflar gelmiş, çok daha şevk dolu ve imalı laflar, bir kadınla baş başa kalan bir adamdan beklenecek türde laflar. Kadının uykuya dalıp dalmadığını merak etmiş, sonra onu teknede aradığını ve hiçbir yerde bulamadığını, devasa bir gemide birbirlerini kaybettiklerini hayal etmiş, rüya hünerli bir sihirbazdır, varlıkların boyutlarını ve birbirlerine olan uzaklıklarını değiştirir, yan yana uyuyan kişileri ayırır, birbirine uzaktaki kişileri kavuşturur, kadın birkaç metre ötesinde uyuyor olsa da adam ona nasıl ulaşacağını bilemez, oysa ne kolaydır iskele tarafından sancak tarafına geçmek.

Adam kadına tatlı rüyalar dilemiş olsa da geceyi rüyalarla geçiren kendisi olmuş. Karavelasının açık denizlerde ilerlediğini, rüzgârın üç üçgen yelkenini heybetle şişirdiğini, dalgalar arasından korkusuzca geçtiğini, kendisi rahatça dümen tutarken tayfasının gölgede dinlendiğini düşlemiş.

Limanda ve şehirde kendisine katılmayı reddeden ve bilinmeyen adayı aramaya çıkmayacaklarını söyleyen denizcilerin nasıl olup da teknesinde olduklarını anlayamamış, onunla kabaca alay ettiklerine bin pişman olmuş olsalar gerek. Güvertenin bir sürü hayvanla dolu olduğunu düşlemiş, ördek, tavşan ve tavuk gibi bildik evcil hayvanların kimi mısır tanelerini gagalamaktaymış, kimiyse bir denizcinin verdiği lahana yapraklarını kemiriyormuş, adam bu hayvanları

tekneye ne zaman getirdiğini hatırlamıyormuş, orada bulunmaları doğanın bir azizliğiymiş ade-
ta, öyle ya, bilinmeyen ada geçmişte defalarca görüldüğü gibi kurak bir ada çıkarsa, en iyisi kendini emniyete almak, ne de olsa tavşan kümesinin kapısını açıp bir tavşanı kulaklarından yakalamak, tavşanı dağlarda tepelerde kovalamaktan çok daha kolay. Sintinenin derinliklerin-
den, kişneyen atların, böğüren öküzlerin, anıran eşeklerin, ağır işlere koşulan bu soylu hayvanların sesleri hep bir ağızdan yükseliyormuş, tayfanın bile zor sığıştığı bir karavelaya nasıl olup da bu kadar çok hayvan sığmış acaba, rüzgâr aniden yön değiştirmiş, yelkenlerin en büyüğü iyice şişip dalgalanmaya başlamış, yelkenin arkasında adamın daha önce görmediği bir kalabalık belirmiş, teker teker saymamış olsa da sayılarının denizcilerin sayısına eşit olduğunu tahmin etmiş bir grup kadın, kendi işleriyle uğraşıyorlarmış, başkalarının işleriyle uğraşmalarına henüz sıra gelmemiş, bunun bir rüya olduğu kesinmiş artık, çünkü gerçek hayatta böyle bir şey hiç görülmemiş. Adam dümeni tutarken bir yandan da

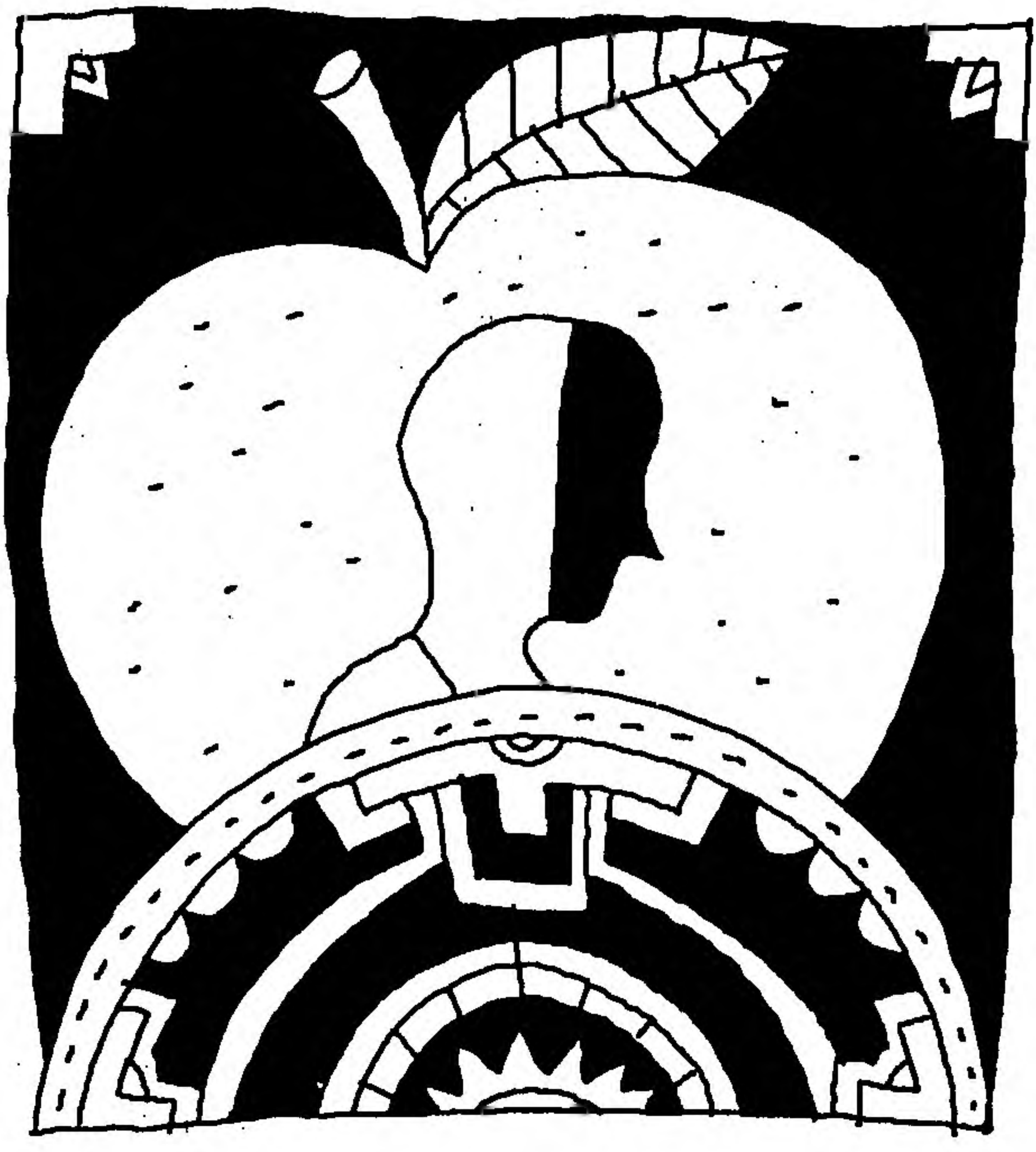
gözleriyle temizlikçi kadını aramış, ama bulamamış, Herhalde güverteyi temizlemekten yorulmuş, sancak tarafındaki yatağında dinleniyordur, diye düşünmüş, ama bu düşüncesine kendisi bile kanmamış, çünkü nasıl bildiğini bilmese de, bal gibi biliyormuş kadının gelmekten son anda vazgeçtiğini, rıhtıma atlayıp, Güle güle, madem gözün bilinmeyen adadan başkasını görmüyor, bana yol göründü, güle güle, dediğini, oysa bu hiç de doğru değilmiş, adamın gözleri daha şimdiden kadını arıyormuş ama bulamıyormuş. Derken gökyüzü bulutlarla kaplanıvermiş ve yağmur başlamış, yağmur başlar başlamaz da küpeşteye dizili, içi toprak dolu çuvallardan bin bir türlü filiz bitivermiş, çuvalların teknede olma sebepleri bilinmeyen adada toprak bulamama endişesi değil, vakitten tasarruf etmekmiş, böylece adaya varılır varılmaz geleceğin ağaçlarını dikebilir, tahılların tohumlarını toprağa gömebilir, çiçek açan goncaları fundalıklara aktarabilirlermiş. Adam dümenden ayrılmadan, güvertede dinlenmekte olan denizcilere sormuş, ıssız bir ada gördüler mi diye, denizcilerse ne ıslı ne ıssız ada gördüklerini,

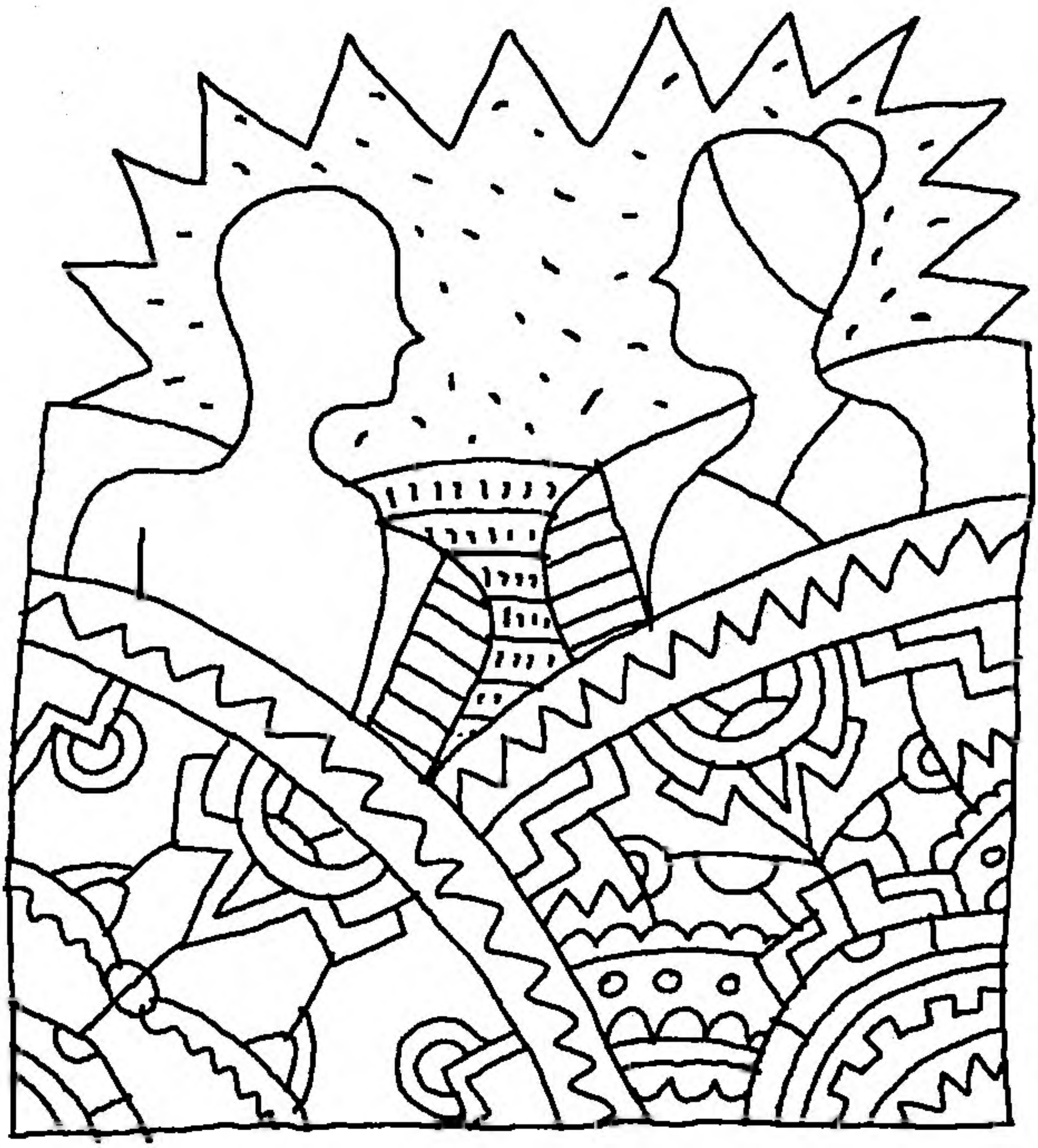

fakat ilk gördükleri medeni kara parçasında tekneden ayrılacaklarını, tek istediklerinin demir atılacak bir liman, içki içilecek bir taverna ve hoşça vakit geçirebilecekleri bir yatak olduğunu söylemişler, çünkü teknedeki sıkış tepiş kalabalık arasında hoşça vakit geçirmek filan mümkün değilmiş. Peki ya bilinmeyen ada ne olacak, diye sormuş dümendeki adam, Bilinmeyen ada diye bir şey yok, senin kendi kafanda yarattığın bir fikirden ibaret, kralın haritacıları bütün haritaları gözden geçirdiler ve bilinmeyen adaların uzun zaman önce tükendiğini söylediler, Benimle denize açılıp şikâyet etmek yerine şehirde kalsaydınız o zaman, Bizler de yaşanacak daha iyi bir yer arıyorduk ve senin seyahatini fırsat bildik, Sizden denizci filan olmaz, Zaten denizci değildik ki, Tekneyi yalnız başıma idare edemem, Krala gidip tekne istemeden önce düşünecektin bunu, denizcilik dediğin denizde öğrenilmez. Derken dümendeki adam uzaklarda bir kara parçası görmüş ve yanaşmadan geçip gitmek istemiş, serap görmüş gibi numara yapmayı, dünyanın öbür yanındaki bir kara parçasının yansımasını görmüş gibi

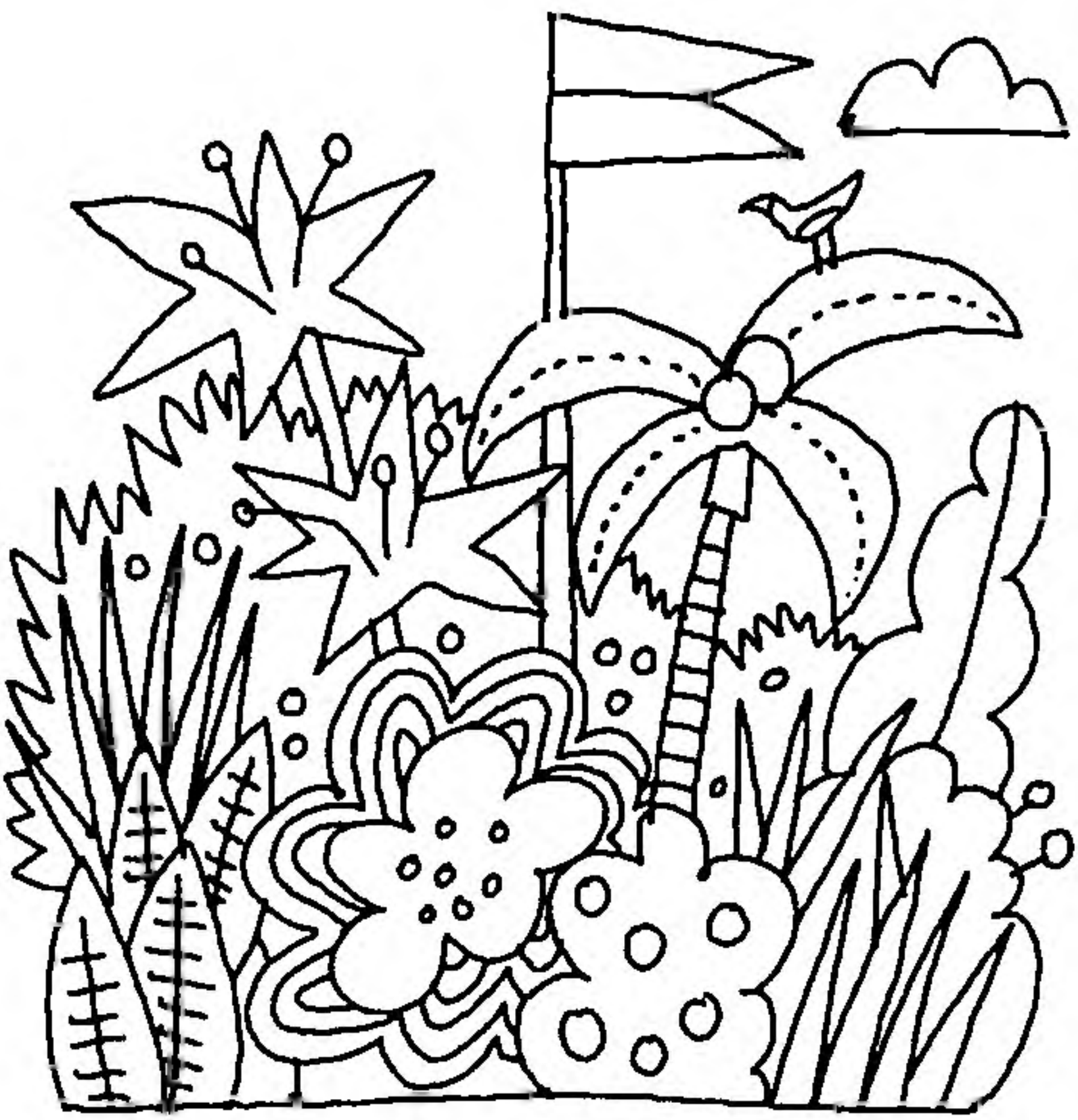
davranmayı düşünmüş, fakat hayatlarında hiç denizcilik yapmamış olan adamlar isyan etmişler, oraya demir atmak istediklerini söylemişler, Bu ada haritalarda var, diye bağrışmışlar hep bir ağızdan, bizi oraya götürmezsen seni gebertiriz. Böylece karavela kendi kendine pruvasını kara yönüne çevirmiş, limana girmiş ve rıhtıma yanaşmış, Gidebilirsiniz, demiş dümendeki adam ve teknedekiler apar topar rıhtıma akın etmişler, önce kadınlar, sonra erkekler, ama tekneyi terk etmekle kalmamış, ördekleri, tavşanları ve tavukları, öküzleri, eşekleri ve atları da yanlarında götürmüşler, martılar bile birer birer kanatlanmış ve yavrularını gagalarında taşıyarak tekneden ayrılmışlar, böyle bir olay daha önce hiç görülmemiş, ama her şeyin bir ilki vardır. Dümendeki adam bu terk edişi ses çıkarmadan izlemiş, kendisini yarı yolda bırakanları durdurmak için hiçbir çaba göstermemiş, hiç değilse ağaçları, tahılları ve çiçekleri, yelken direklerine tırmanıp teknenin iki yanını süslü bayraklar gibi saran sarmaşıkları ona bırakmışlar. Tekneden inerken çıkan kargaşada toprak dolu çuvallar yırtılmış ve toprak etrafa

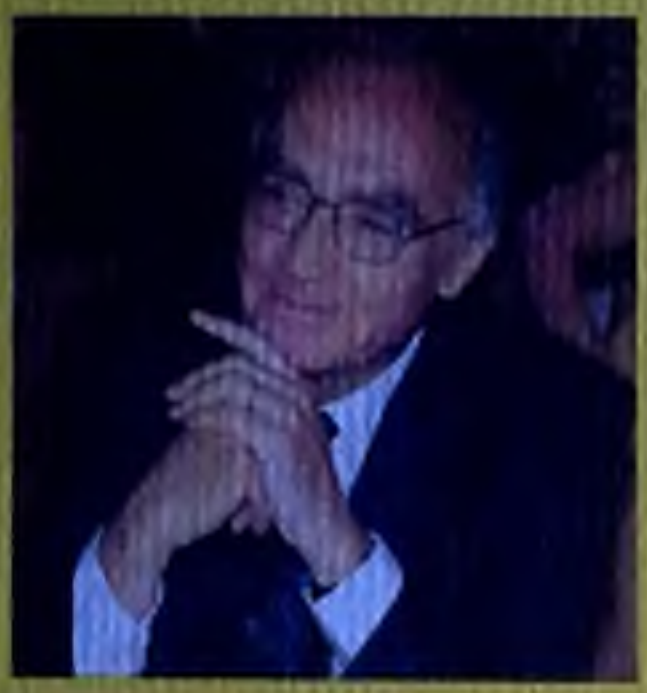

saçılmış, öyle ki güverte sürülü ve ekili bir tarlayı andırıyormuş, azıcık daha yağmur yağarsa bu seneki hasat iyi olacakmış. Bilinmeyen adaya seyahat başladığından beri dümendeki adam ağzına tek bir lokma yemek koymamış, sadece rüya görmekle meşgul olduğundan herhalde, rüyasında bir parça ekmek veya elma yiyor olsaydı, o da rüyanın bir parçası olacaktı tabii. Ağaçların kökleri teknenin gövdesini delip geçmeye başladılar bile, dolgun yelkenler çok yakında işlevlerini yitirecekler, rüzgâr ağaçların tepesinde esmeye başlayınca karavela da hedefine doğru yeniden yola koyulacak. Tekne artık denize açılan ve dalgaların tepesinde salınarak ilerleyen bir orman, bunca zamandır gizlenmiş olan ve aniden gün ışığına çıkmaya karar veren kuşların belki de tohumların büyüyüp hasat vaktinin gelmesini fırsat bilerek peydah oldukları ve şarkılar söyledikleri bir orman. Sonra adam dümeni bağlamış, elinde orakla tarlaya inmiş ve ilk başakları biçer biçmez gölgesinin yanı başında bir gölge daha olduğunu fark etmiş. Temizlikçi kadına sarılmış halde uyanmış, kadın da kendisine sarılıyormuş, beden bedene,

yatak yatağa karışmış, hangi taraf iskele, hangi taraf sancak artık kimse bilmiyormuş. Güneş doğar doğmaz, adam ve kadın kalkıp dışarı çıkmışlar, pruvanın iki yanına teknenin henüz sahip olmadığı ismi yazacaklarmış, beyaz harflerle. Öğlene doğru, cezirle birlikte, Bilinmeyen Ada nihayet denize açılmış, kendini aramak amacıyla.

"Bir adam kralın kapısını çalmış ve ona demiş ki, Bana bir tekne ver."

Bilinmeyen adaların kalmadığına inanılan bir dönemde bilinmeyen ada arama cesaretine sahip bir adamla böyle bir cesareti görüp hayatını değiştirebileceğine inanan bir kadının büyük usta Saramago'nun eşsiz anlatısında edebiyat tarihine geçen yolculukları böyle başlar. Emrah İmre'nin Portekizceden çevirisi ve Birol Bayram'ın desenleriyle okurun minör başyapıtlarından olacaktır *Bilinmeyen Adanın Öyküsü*.

"(...) ben bilinmeyen adayı bulmak istiyorum, o adaya ayak bastığımda kim olduğumu öğrenmek istiyorum, Bilmiyor musun ki, Kendinden dışarı çıkıp kendine bakmadıkça kim olduğunu asla bilemezsin, (...)"

"Saramago görünüşte sade bir öyküyü basit bir dille ve masum karakterlerle aktarıyor; okurlar, hayalperestler ve âşıklar psikolojik, romantik ve toplumsal altmetinleri fark edecektir." *Publishers Weekly*

THG
138660
CDY

KIRMIZIKEDI

www.kirmizikedikitap.com

₺7

ISBN 978-605-6927-93-9